

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Nikola Sasinová

Angličtina a společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Prevence v oblasti bezpečného internetu pro žáky
druhého stupně základní školy

Olomouc 2021

vedoucí práce:
Mgr. Monika Stoklásková

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje. Souhlasím se zveřejněním práce pro účely soukromého studia a výzkumu. Dále prohlašuji, že elektronická verze nahraná do IS/STAG je totožná s verzí odevzdané bakalářské práce.

V Olomouci dne 16.12.2020

Nikola Sasinová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala své vedoucí práce, Mgr. Monice Stokláskové, za odborné vedení bakalářské práce, poskytování cenných rad a připomínek. Děkuji i všem respondentům za jejich čas a ochotu při vyplňování dotazníkového šetření. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině a nejbližším za podporu během celého studia.

Obsah

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Prevence rizikového chování a její zakotvení v kurikulárních dokumentech	8
1.1 Rizikové chování.....	8
1.2 Primární prevence	9
1.3 Občanská výchova a primární prevence.....	11
1.4 Primární prevence na základních školách	15
2 Projevy rizikového chování na internetu	18
2.1 Kyberšikana.....	18
2.2 Kybergrooming	22
2.3 Kyberstalking	24
2.4 Sexting.....	25
3 Prevence bezpečného chování na internetu.....	27
3.1 Netiketa a zásady bezpečného chování	27
3.2 Institute a projekty zaměřené na prevenci rizikového chování na internetu	29
PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 Prevence vybraných rizikových jevů	34
4.1 Kyberšikana.....	34
4.2 Kybergrooming	35
4.3 Kyberstalking	36
4.4 Sexting.....	36
5 Dotazníkové šetření.....	37
5.1 Výzkumný vzorek	37
5.2 Otázky výzkumu	38
5.3 Výsledky výzkumu.....	39
5.4 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření	48
6 Navržení aktivizačních metod.....	51
ZÁVĚR	58
SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ.....	60
PŘÍLOHY	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
ANOTACE	73

ÚVOD

Děti, mladiství, adolescenti, ale i dospělí v dnešní době stráví denně několik hodin svého času používáním všemožných komunikačních technologií. Nikdo z nás si už snad život bez internetu, telefonu či počítače ani nedokáže představit. Dnešní generace dětí prakticky napůl vyrůstá v online světě. Třileté dítě si nyní dokáže pustit oblíbené video na YouTube, nebo zahrát online hru na tabletu. Vždyť většina z nich má již od narození své fotky a videa na několika sociálních sítích, o což se postarali jejich rodiče.

Dle výzkumu projektu *EU Kids Online*, kterého se v České republice účastnilo 2825 dětí ve věku 9-17 let, bylo zjištěno, že 84 % dotazovaných dětí užívá internet na denní bázi.¹ Čím více času děti na internetu tráví, tím více se zvyšuje riziko negativních vlivů, se kterými se mohou setkat. Hlavní problém však není čas strávený na internetu, ale nevědomost a s ní spojená důvěřivost a naivita. Za řešení se však nedá považovat zakazování internetu, nebo zamezování přístupu k technologiím. Řešením je dostatečná informovanost o možných rizicích, které jim ve virtuálním světě hrozí, jako je například kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking a sexting. O preventivních opatřeních vztahujících se k dané problematice by měly být informovány nejen děti, ale i rodiče a učitelé.

Tématu prevence bezpečného internetu jsem se rozhodla věnovat, jelikož je velmi aktuální, zajímavé a dle mého názoru mu ještě stále na školách není věnována dostatečná pozornost. Domnívám se, že má výsledná bakalářská práce by mohla sloužit jako úvod do této problematiky pro učitele, rodiče a samozřejmě všechny ostatní, kterým se dostane do rukou. Také by mohla být využita jako inspirace pro výuku primární prevence v této oblasti, především pro učitele a jejich žáky na 2. stupni základních škol.

Práce se bude skládat z teoretické a praktické části. Hlavním cílem teoretické části je vymezení pojmů a přiblížení celé problematiky. Nejprve se budu věnovat samotnému rizikovému chování a primární prevenci. Další kapitola je zaměřena na vybrané projevy rizikových jevů na internetu, jimiž je kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking a sexting. V poslední části zmíním zásady bezpečného chování na internetu a také instituce a projekty, které se na toto téma podrobněji zaměřují, a na které se případné oběti mohou obrátit.

Druhou polovinu bude tvořit praktická část, ve které se budu nejprve věnovat teoretické prevenci vybraných rizikových jevů. Výzkumnou část bude tvořit dotazníkové

¹ BEDROŠOVÁ, Marie a kol. (2018). *České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách. Projekt EU Kids Online IV – Česká republika*. Brno: Masarykova univerzita. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/media/3115505/eu_kids_online_report.pdf.

šetření, ve kterém si kladu za cíl zjistit, jaké mají učitelé na základních školách povědomí o rizikových jevech na internetu a také způsoby, jakými zařazují primární prevenci do svých hodin. Součástí bude popis metodologie dotazníkového šetření, výzkumného vzorku, otázky výzkumu a samozřejmě výsledky a jejich zhodnocení. Na konci bude navrženo několik aktivizačních metod, které se zaměřují na prevenci vybraných jevů a mohou posloužit jako metodické pokyny do hodin.

TEORETICKÁ ČÁST

1 PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ A JEJÍ ZAKOTVENÍ V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH

Veškerý zmíněný teoretický podklad v této bakalářské práci slouží jako základní stavební kámen celé problematiky. Pouze při porozumění dále uvedených informací je možné správně pochopit rizikové projevy chování na internetu. Právě na základě těchto informací poté může dojít k vytvoření funkčního materiálu sloužícího k prevenci rizikového chování.

Tato část bakalářské práce se zaměřuje na oblast prevence. Zahrnuto je zde vysvětlení pojmu rizikové chování a jeho nejčastější projevy. Následuje téma primární prevence, kde mimo jiné rovněž osvětlím pojmy sekundární a terciární prevence, specifická a nespecifická primární prevence a také hlavní metody, které jsou v jejím rámci využívány. Dále představuji občanskou výchovu, jako ideální předmět pro zařazení primární prevence. Čtvrtá podkapitola se zabývá primární prevencí na základních školách.

1.1 Rizikové chování

Dříve než se zaměřím na prevenci je nutné, abychom si definovali, co je vlastně rizikové chování, kterému by se mělo předcházet.

V některých dokumentech se můžeme setkat s označením „sociálně patologické jevy“, jde však o zastaralý název, který se v dnešní době již nepoužívá a nově se tento jev označuje jako rizikové chování. Jedná se o souhrnné pojmenování nežádoucích typů chování, při kterém je jedinec (i společnost) vystavován zvýšenému riziku škodlivých dopadů v oblasti zdravotní, sociální a výchovné. Začleňujeme zde následující jevy: záškoláctví, šikanu a extrémní projevy agrese, extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, rasismus a xenofobii, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování, závislostní chování, poruchy a problémy týraného a zanedbávaného dítěte, spektrum poruch příjmu potravy.²

² PAVLAS MARTANOVÁ, Veronika. *Typologie rizikového chování* [online]. 2014 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/co-je-skolska-primarni-prevence-rizikoveho-chovani/typologie-rizikoveho-chovani>.

Motivace pro tento typ jednání můžeme dělit na: *nezodpovědné rizikové chování*, kdy prožitek z rizika není hlavním cílem, ale pouze prostředkem k dosažení něčeho jiného (například nechráněný sex). Termínem *publikem kontrolované riskující chování* označujeme takové chování, ke kterému byl jedinec přesvědčen tlakem jiné osoby, či sociální skupiny (přijímací rituály do určité skupiny). Riskující chování se od rizikového odlišuje tím, že sice skrývá možné negativní důsledky, ale zároveň je tento risk vyvažován pozitivními následky nebo ziskem. *Vzrušení vyhledávající chování* je motivováno touhou po adrenalinu a překonáváním osobních limitů.

Syndrom rizikového chování je používané označení pro jedince, kteří mají sklony k rizikovému chování hned v několika oblastech. Pokud žák například užívá drogy, je velmi pravděpodobné, že také konzumuje alkohol a kouří cigarety. V tomto případě je nutno se v preventivní strategii zaměřit na všechny problémy jako na celek, ne jako jednotlivé rizikové projevy. Ty se totiž vzájemně ovlivňují jak negativně, tak i pozitivně.³

1.2 Primární prevence

Tuto část uvedu definicí základního pojmu a tím je prevence.

„Pojmem prevence označujeme všechna opatření směřující k předcházení a minimalizování jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledků. Jedná se zejména o předcházení a minimalizaci různých souvisejících poruch a onemocnění, poškození, úrazů atd. a dále pak samotných projevů rozmanitých typů rizikového chování, které ohrožuje společnost a jedince v ní“⁴

V tomto případě se jedná o výchovné a vzdělávací postupy, které se pokoušejí předejít rizikovému chování, nebo zpomalují jeho postupování a zmírňují následné dopady. Zejména se jedná o prevenci rizikového chování v oblasti sociální a zdravotní, které může mít nebezpečný vliv na jedince a také společnost.⁵

³ MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012, [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <http://www.pppkv.cz/dokumenty/SLOVNIK.pdf>.

⁴ MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012, s. 107 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <http://www.pppkv.cz/dokumenty/SLOVNIK.pdf>.

⁵ Tamtéž.

Prevenici dále rozdělujeme na tři základní skupiny: prevenci primární, sekundární a terciární. Tato kapitola se zaměřuje na primární prevenci, kterou dále hlouběji rozvedu. Je však dobré si alespoň v krátkosti uvést, k čemu slouží i další dvě jmenované skupiny. *Sekundární prevence* reaguje již na vzniklý problém, kterému se v primární prevenci nepodařilo předejít. Cílem je tedy zamezit vznikajícím problémovým jevům co nejdříve a poskytnout včasné vhodnou pomoc. *Terciární prevence* je již většinou řízena organizacemi, které fungují mimo školu. Zjednodušeně by se dalo říct, že se zaměřuje na léčbu či rehabilitace a zmírňování škod z následků.⁶

Primární prevence na základních školách se snaží předejít problémům, které představují značnou hrozbu, ale zatím nevznikly. Tento typ prevence můžeme dále rozdělit na specifickou a nespecifickou. *Nespecifická primární prevence* je prováděna v podobě smysluplných volnočasových aktivit, které vedou ke zdravému rozvoji osobnosti. Napomáhá tak k lepšímu navazování a udržování mezilidských vztahů, duševnímu a zdravotnímu rozvoji, nebo také formování hodnot a postojů. Není tak zaměřena na specifický druh rizikového chování, ale napomáhá k obecnému pozitivnímu vývoji jedince. *Specifická primární prevence* má zaměření na určitý druh rizikového chování (šikana, xenofobie, poruchy příjmu potravy...), a z tohoto důvodu je u ní potřeba komplexnějších strategií přizpůsobených na daný problém. Specifickou primární prevenci dále rozdělujeme na: *Všeobecnou primární prevenci*, která je určena pro cílovou skupinu (žáci základních škol). *Selektivní primární prevenci*, zaměření na specifické skupiny (děti drogově závislých). Indikovaná primární prevence se orientuje na žáka, který se dopouští rizikového chování (mladistvý konzumující alkohol).⁷

Důležitou součástí primární prevence tvoří metody, které jsou aplikovány. Právě z těchto níže uvedených metod budu vycházet v praktické části při tvorbě metodických listů. Zařazujeme mezi ně tyto čtyři hlavní skupiny:

- Metoda slovní – zde můžeme zařadit vysvětlování pojmů, účast na přednáškách nebo vyprávění skutečného příběhu, který se může stát odstrašujícím příkladem

⁶ KALINA, Kamil a kol. *Základy klinické adiktologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008.

⁷ MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012.

- Metoda slovní dialogická – nejde jen o monolog ze strany vyučujícího, ale jedná se o rozhovor, do kterého se zapojují i žáci svými otázkami. Také zde můžeme zařadit aktivní vyhledávání informací v literatuře, práci s pracovním listem.
- Metoda aktivizační – žáci nad problémem přemýšlejí, vedou diskusi, ve které argumentují, nebo se snaží najít řešení určitého problému.
- Metoda komplexní – při této metodě se například používá brainstorming a také zapojení technologií. Výběrem vhodného videa, prezentace, přednášející podněcuje k diskusi a hlubšímu přemýšlení nad tématem.⁸

S odpovědností za realizaci primární prevence se setkává velké množství učitelů. Dle tematické zprávy České školní inspekce je v 90 % případů prevence v oblasti rizikového chování zajištěna pomocí výkladu učitelů v hodinách.⁹ Z těchto informací je patrné, jak je důležité, aby byli pedagogové schopni poskytnout kvalitní hodiny primární prevence.

1.3 Občanská výchova a primární prevence

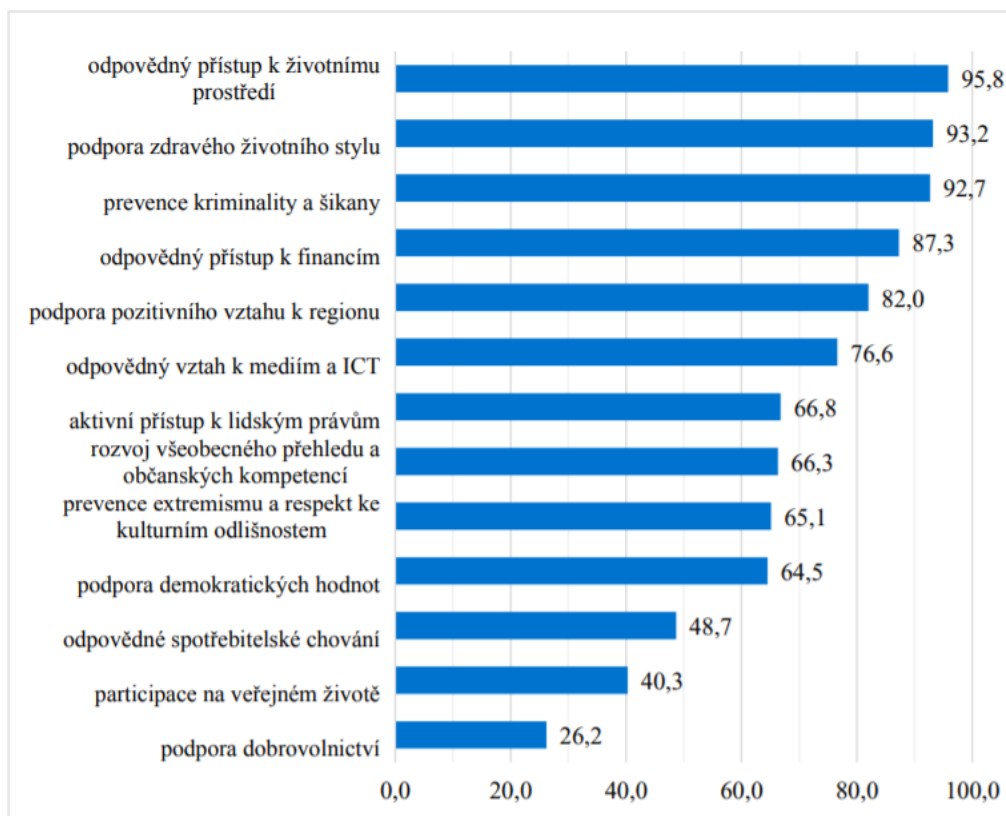
V této kapitole se budu věnovat občanské výchově nejen proto, že se jedná o obor, který já sama studuji, ale především proto, že učitel občanské výchovy má díky komplexnosti a provázanosti tohoto oboru ideální možnost vhodně začlenit primární prevenci do své výuky.

Z výsledku výzkumu České školní inspekce na téma občanského vzdělávání z roku 2016, je známo, že 18,5 % pedagogů vyučujících občanské vzdělávání zároveň zastává roli školního metodika prevence. Také ve výzkumu nalezneme témata, která ředitelé škol v rámci ŠVP nejčastěji zařazují do občanské výuky. Z grafu můžeme vyčíst, že například prevenci kriminality a šikany zařadilo do výuky 92,7 % dotazovaných škol a odpovědný vztah k médiím a informačním a komunikačním technologiím 76,6 %.¹⁰

⁸ MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012.

⁹ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Tematická zpráva: Prevence a řešení šikany a dalších projevů rizikového chování ve školách*. [online]. 2016. [cit. 2021-02-25] Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016_TZ_prevence_a_rese%C5%99%C3%A9n%C3%AD_sikany.pdf.

¹⁰ ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Tematická zpráva: Občanské vzdělávání v základních a středních školách*. [online]. 2016. [cit. 2021-02-25] Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016_TZ_obcanske_vzdelavani.pdf.

Obrázek 1: Témata zařazená do výuky OV řediteli ZŠ (podíl ZŠ v %) (Zdroj: Česká školní inspekce, 2016)

S ohledem na zaměření bakalářské práce v následujících částech zmíním především výchovu k občanství, dále etickou výchovu a některé z průřezových oblastí. Nejprve je však dobré vysvětlit, co jsou to kurikulární dokumenty, ve kterých je občanské vzdělávání zařazeno.

1.3.1 Výchova k občanství v kurikulárních dokumentech

Kurikulární dokumenty jsou v České republice zastoupeny na státní úrovni Národním programem vzdělávání a rámcovými vzdělávacími programy (dále také RVP) a na školní úrovni školními vzdělávacími programy (dále také ŠVP).

RVP ZV (základního vzdělávání) určuje standardy, které jsou povinné a společné všem základním školám a také odpovídajícím ročníkům víceletých gymnázií. Dále RVP poskytuje obsah a cíle výuky, jedná se zejména o rozvíjení klíčových kompetencí žáků a také jejich další přípravu na budoucí životní situace.¹¹ „Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění

¹¹ MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. 2021. [cit. 2021-02-25] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4982/>.

každého člena společnosti.“ A řadíme k nim: „kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní; kompetence digitální.“¹² Poslední jmenovaná digitální kompetence byla nově přidána do aktualizované verze z roku 2021 (s účinností od 1. září 2021).¹³

Učivo je v RVP ZV utříděno do jednotlivých tematických okruhů (témat, činností) a slouží jako nástroj k docílení očekávaných výstupů. Součástí RVP je také „Rámcový učební plán“, který udává minimální časovou dotaci vzdělávacích oblastí o oborů. Od této minimální časové dotace se dále odvíjí sestavování ŠVP. V případě vzdělávací oblasti Člověk a společnost se jedná o dotaci 11 hodin týdně a v případě úpravy z roku 2021 jde o 10 hodin týdně. Tyto hodiny se rozdělují mezi dějepis a výchovu k občanství, které pod tuto oblast spadají.

Při tvorbě ŠVP se musí školy řídit nadřazeným RVP. Každá škola si vytváří na základě svých rozhodnutí a uvážení vlastní školní vzdělávací program.

Výchova k občanství má přesahy do samotného života žáka, pomáhá žákům s orientací ve světě financí, hospodářství, politiky a rodiny (či širšího společenství). Obecně se jedná o přípravu na plnohodnotný občanský život, při kterém jsou uplatňovány mravní principy. Součástí této oblasti je také prevence, a to například rasistických, xenofobních postojů, dále také výchova k toleranci a vzájemnému respektu.¹⁴

Výchovu k občanství zmiňuji hlavně z důvodu, že za její hlavní cíl lze považovat vybudování pozitivních mezilidských vztahů, což dle mého názoru může vést k minimalizaci kyberšikany či jiných rizikových projevů.

¹² MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. 2021, s. 10 [cit. 2021-02-25] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4982/>.

¹³ MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. 2021, s. 13 [cit. 2021-02-25] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4982/>.

¹⁴ MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. 2021. [cit. 2021-02-25] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4982/>.

1.3.2 Průřezová témata a primární prevence

Průřezová témata tvoří povinnou součást vzdělávání a pomáhají k propojování vzdělávacích obsahů oborů. Reprezentují aktuální problémy a žákům poskytují možnost komplexního pochopení vyučované problematiky. Škola může tato témata realizovat v rámci výuky, nebo v podobě projektů, seminářů, exkurzí apod.

Průřezové téma „Osobnostní a sociální výchova“ je koncipováno pro praktické využití v každodenním životě žáka. Konkrétněji má žákovi dopomoci ke spokojenému životu založeného na dobrých vztazích s okolím. V rozvoji osobnosti žáka se zaměřuje například na zlepšení každodenních komunikačních schopností (vazba ke vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace), udržení psychického zdraví (Člověk a jeho svět), osobního rozvoje (Člověk jako jedinec), řešení konfliktů (Člověk a společnost) apod. V oblasti postojů a hodnot napomáhá utváření mravního jednání, a hlavně prevenci rizikových způsobů chování.

„Výchova demokratického občana“ přináší rozvoj hodnot, kritického myšlení a vědomí vlastních práv a povinností. Žák získává schopnost řešit konflikty s lidskou důstojností, ohledem na druhé a vědomím svobod a odpovědností. Blízko má především k vzdělávací oblasti Člověk a společnost, například s ohledem na lidská a občanská práva. Co se týká vědomostí, toto téma vede žáka k aktivnímu postoji v obhajování a dodržování lidských práv a svobod, rozvíjení empatie a kritickému uvažování o problémech. Z hlediska postojů a hodnot přispívá například k utváření respektu, ohleduplnosti a odpovědnosti.

V neposlední řadě se jedná o téma „Mediální výchova“, které žáky učí kriticky zpracovat, vyhodnotit a využít informace z medií. Zahrnuje také osvojení užívání medií nejen pro studijní, ale i volnočasové potřeby. Mezi přínosy tohoto tématu, které žáci mohou využít například na sociálních sítích, patří vědomí možnosti svobodného vyjádření svých postojů a zodpovědnosti za podobu jejich formulace. Mediální výchova rozvíjí i schopnost argumentace, veřejného vystupování a s tím související stylizaci psaného textu.¹⁵ Domnívám se, že se jedná o velmi důležité téma, jelikož v poslední době dochází ve většině případů ke zprostředkovávání informací skrz masová média. Ty mohou ovlivňovat postoje, názory, hodnoty a chování jedince, proto je potřeba, aby žák dokázal informace kriticky zpracovat a filtrovat pomocí rozumu a vlastního uvážení.

¹⁵ MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. 2021. [cit. 2021-02-25] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4982/>.

1.4 Primární prevence na základních školách

Základem primární prevence každé školy je školní preventivní program (dále též ŠPP). Ten Pražské centrum primární prevence definuje následovně: „*konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a rozvoj jejich sociálně komunikativních dovedností. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci žáků školy. Je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je průběžně vyhodnocován a písemné vyhodnocení účinnosti jeho realizace za školní rok je součástí výroční zprávy o činnosti školy*“¹⁶

Jedná se o dokument, který je zásadním nástrojem školní prevence. Je specifický pro každou školu, jelikož vychází z jejich časových a finančních možností a také kulturní a sociální struktury. Program má určeny krátkodobé i dlouhodobé cíle pro efektivní účinnost.

Ředitel školy spolu s metodikem prevence a dalšími pedagogy zodpovídá za vytváření a realizaci ŠPP. Pedagogičtí pracovníci poté podle Školního vzdělávacího programu zařazují jednotlivá témata prevence do výuky svého předmětu. Třídní učitelé dohlíží na výskyt rizikového chování ve své třídě, popřípadě hodnotí, jak je ŠPP účinný. Žáci se podílejí na zpracování a uskutečnění preventivního programu.

Miovský rovněž popisuje tři základní body, které by měl obsahovat každý ŠPP. Jedná se o soubor pravidel pro zajištění bezpečnosti na školních akcích, programy rozvíjející dovednosti pro život a programy se specifickým zaměřením na jednotlivé projevy rizikového chování.

Přestože je pedagog vyučující občanskou výchovu ideálním kandidátem pro realizaci prevence ve výuce, existují také další zaměstnanci školy, kteří vzájemně spolupracují při poskytování primární prevence. Jedním z takto specializovaných zaměstnanců je právě školní metodik prevence (dále také ŠMP).¹⁷

Činnost metodika prevence je definována ve Vyhlášce č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. ŠMP poskytuje poradenské služby v oblasti primární prevence rizikového chování, podporu při integraci

¹⁶ PRAŽSKÉ CENTRUM PRIMÁRNÍ PREVENCE. *Manuál pro tvorbu minimálního preventivního programu*. Praha, 2010, s. 4. [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: www.msmt.cz/file/16437/download/.

¹⁷ MIOVSKÝ, Michal. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012, [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: http://www.pppkv.cz/dokumenty/MINIM_PREVENT_PROGRAM.pdf.

žáků se speciálními potřebami. ŠMP také poskytuje informace v oblasti metodiky ostatním pedagogům.¹⁸

Mezi další z kompetencí metodika prevence patří začleňování preventivních témat do výuky dle Školního vzdělávacího programu. Procházka zmiňuje pět základních výukových oblastí, do kterých je vhodné prevenci zařadit. Jedná se o oblast *zdravého životního stylu*, kde jsou studentům představovány pozitivní příklady, které je vedou ke zdravému životnímu stylu. Do kategorie *společenskovední* spadá primárně nespecifická primární prevence, která se zakládá na rozvíjení osobnosti jedince a jeho vztahům ve společnosti. *Přírodovědná* oblast zahrnuje specifickou primární prevenci, například užívání drog. Předposlední částí je *rodinná a občanská výchova*, která je opět zaměřena hlavně na osobní poznání jedince a jeho blízkého okolí. Pátá oblast je *sociálně právní*, kde se žáci učí o svých právech, ale také o trestním zákoně či finanční gramotnosti.¹⁹

Výše zmíněný učitel občanské výchovy, stejně jako školní metodik prevence, spadá pod interní formu plnění primární prevence. Škola v tomto případě využívá své zaměstnance, ať už se jedná o metodika prevence, výchovného poradce či ostatní pedagogy. Velkou překážkou interního způsobu však může být nedostatek (kvalifikovaných) zaměstnanců, nebo malá časová dotace. Školám se tedy nabízí možnost externí formy primární prevence.²⁰

Policie ČR patří mezi nejčastěji využívané zdroje externí prevence pro základní školy. Jejich preventivní služby jsou školám poskytovány zdarma, díky dotacím Ministerstva vnitra. Na oficiálních webových stránkách (www.policie.cz) je k přečtení mnoho veřejně přístupných článků, které informují například o šikaně, dopravním bezpečí atd. Nalezneme zde i několik projektů, které má policie na starost.²¹

Školská poradenská zařízení poskytují preventivně výchovnou péči a pomoc v informační, poradenské a metodické činnosti. Řadíme zde střediska výchovné péče, které

¹⁸ MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*, č.j. 21291/2010-28 [online]. 2010. [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/20274>.

¹⁹ PROCHÁZKA, Miroslav. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. Praha: PASPARTA Publishing, 2019.

²⁰ MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012.

²¹ POLICIE ČR, *Prevence a projekty* [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-policie-pha-akce-a-projekty-prevence.aspx>.

poskytují speciálně pedagogické a psychologické služby pro mladistvé s rizikem či již rozvinutým projevem rizikového chování. Podporu a pomoc také mohou využít zákonní zástupci a pedagogičtí pracovníci.

Pedagogicko-psychologické poradny nabízejí žákům, zákonným zástupcům a pedagogům konzultace a odbornou péči v oblasti psychologie.²²

Neziskových organizací, které se věnují primární prevenci v ČR, existuje okolo stovky. Poskytují služby pro cílové skupiny žáků středních a základních škol, rodičů i pedagogů. Pomáhají předcházet či řešit rizikové projevy chování, snaží se o upevnování vztahů ve třídě a poskytování kvalitních informací a rad školským institucím. Poskytovatel těchto služeb musí projít řádnou certifikací svých preventivních programů. Certifikace uznává, že je daný program vhodný a splňuje veškerá určená kritéria, udává tak jakýsi standard kvality.²³

Vzhledem k aktuální situaci, kdy došlo k uzavření všech škol z důvodu pandemie Covid-19, vytvořilo MŠMT seznam poskytovatelů, který mohou školy využít v rámci distanční výuky. Nalezneme zde organizace, které své programy převedly do online prostředí.²⁴

²² ŠPZ, *Národní pedagogický institut České republiky* [online]. [cit. 11.02.2021]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/ramps/spz>.

²³ HLUBUČEK, Miloslav. *Plán primární prevence rizikového chování dětí a mládeže v Libereckém kraji na období 2019–2021*. [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.edulk.cz/LinkClick.aspx?fileticket=Hl6NczbrmTk%3d&tabid=72>.

²⁴ MŠMT, *Informace o nabídce vybraných organizací poskytujících programy primární prevence v době distančního vzdělávání*. [online]. 2021. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/informace-o-nabidce-vybranych-organizaci-poskytujicich>.

2 PROJEVY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ NA INTERNETU

V této kapitole se budu věnovat definici a přiblížení pojmů, které úzce souvisí s problematikou rizikových jevů na internetu. Zaměřím se na ty nejrozšířenější, které pro žáky představují největší hrozbu. Nejprve objasním fenomén kyberšikany, popsány jsou také rozdíly mezi tradiční školní šikanou a kyberšikanou, její nejčastější projevy a technologie, které jejímu šíření napomáhají. Dále přichází na řadu kybergrooming, definice tohoto pojmu a také jeho průběh. Třetím pojmem, kterému se věnuji je kyberstalking, kde kromě vymezení tohoto rizika také zmiňuji typologii agresorů. Posledním pojmem, který přiblížím je sexting.

2.1 Kyberšikana

Kyberšikana, je poměrně nový pojem, se kterým se setkáváme jen pár desítek let. Jedná se však o jedno z nejrozšířenějších a nejzávažnějších rizik, se kterými se mladiství mohou při užívání internetu setkat. Tento typ šikany označuje opakované projevy agresivního a nepřátelského chování jedince či skupiny v online prostoru, za použití internetu a komunikačních technologií, které vedou k záměrnému poškozování oběti.

Přestože se tento typ šikany odehrává ve virtuálním prostoru, který je od skutečného světa v mnoha aspektech odlišný, nelze říct, že by kyberšikana s klasickou formou šikany zcela nesouvisela. Naopak značné množství výzkumů vyhodnotilo, že kyberšikana mnohdy vychází z problémů mezi vrstevníky v reálném světě. Může se tedy jednat o jakési rozšířené působení šikany elektronickou formou.²⁵ Na tento fakt poukazují i Čech a Zvoníčková: „klasická šikana se proměňuje a pro své působení začíná využívat stále více se rozrůstající kyberprostor, který vzniká používáním internetu, mobilních telefonů a ostatních technologií. V mnoha případech kyberšikana začíná jako tradiční šikana.“²⁶

²⁵ ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013.

²⁶ ČECH, Ondřej a Nicole ZVONÍČKOVÁ. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?* České Budějovice: Theia - krizové centrum, 2017, s. 11.

2.1.1 Rozdíly mezi šikanou a kyberšikanou

- U tradiční šikany může docházet jak k fyzickému, tak psychickému napadání oběti. Kyberšikana se odehrává pouze v psychické rovině prostřednictvím urážek, výhrůzek či obtěžování. Oběti kyberšikany je proto těžší identifikovat, jelikož nenesou žádné fyzické známky trýznění v podobě modřin či škrábanců.
- Kyberšikana se může odehrát kdykoli a kdekoli, jakmile je oběť online, narozdíl od školní šikany tedy nelze předpokládat čas ani místo útoku.
- Virtuální svět má jiná pravidla. Seznamování, vytváření mezilidských vztahů, průběhy hádek, to vše může probíhat naprosto jinak než v reálném světě. Útočník může mít větší sebevědomí, menší strach z dopadení a navíc nevidí, jaký vliv má jeho chování na šikanovaného.
- Útočník je v případě kyberšikany, ve většině případů, skrytý za vymyšlenou přezdívku. Může se jim tak stát prakticky kdokoli, mnohdy nejsme schopni určit jeho pohlaví, věk ani jméno. Útočník a jeho oběť se navzájem mohou znát, anebo může jít o naprosto náhodný výběr.
- Množství přihlížejících kyberšikaně (neboli sekundárních útočníků) může být mnohonásobně větší než při tradiční šikaně. Divákem se může stát každý s přístupem k internetu.
- Vliv na oběť může být v případě kyberšikany o mnoho větší, jelikož dochází nejen k jejímu rychlému šíření po internetu, ale diskriminující materiály či nadávky zůstávají ve virtuálním světě všem na očích a také veřejně přístupné.²⁷

²⁷ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015.

2.1.2 Projevy kyberšikany

Kromě projevů, které se vyskytují i u tradiční formy šikany (urážení, vyhrožování, zastrašování, či vydírání) rozlišujeme další projevy, typické pro internetovou šikanu.

- Zveřejňování a sdílení ponižujících fotek, videí či zpráv.
- Nabourávání soukromí, odcizení hesla a manipulace s účtem oběti. Krádež identity a zneužití osobních údajů.
- Slovní napadání a urážení na sociálních sítích.
- Vytváření falešných profilů, skupin či stránek poškozujících oběť.
- Vyvolávání hádek s dalšími uživateli (anglicky *flaming*).
- Obtěžování (např. Ustavičné psaní zpráv, prozvánění a volání)
- Vyloučení z online komunity²⁸

2.1.3 Technologie sloužící k šíření kyberšikany

Alena Černá ve své knize popisuje nejvyužívanější média, která si agresori pro své útoky vybírají. V dnešní době mají k dispozici velké množství informačních a komunikačních technologií. Projevy šikany se mohou lišit na základě toho, jaké prostředky si útočník zvolí.

„Sociální sítě se používají především pro komunikaci a sebe prezentaci jejich uživatelů, přičemž jednotlivé „profily“ (tedy vytvořené registrace) lze propojovat mezi tzv. „přáteli“ („přítel“ – „friend“ je termín převzatý z nejrozšířenější sociální sítě Facebook), je možné vytvářet různé skupiny, do cizích skupin se přidávat, přidávat také vlastní fotky, sledovat a komentovat fotky přátel a posílat si vzkazy prostřednictvím zabudovaného „messengeru“, tedy programu za tímto účelem vytvořeným.“²⁹ Mezi nejčastější nenávistné projevy na sociálních sítích patří urážlivé komentáře k příspěvkům oběti, zveřejňování ponižujících fotografií a osobních informací. Na sociálních sítích jsou obvyklými útočníky nejen jednotlivci, ale i celé skupiny. Setkat se zde můžeme také s šikanou formou urážlivých anket a dotazníků. Otázky a odpovědi v těchto anketách jsou zvoleny s úmyslem zahanbit a

²⁸ KREJČÍ, Veronika. *Kyberšikana: kybernetická šikana. Studie*. Olomouc, 2010. [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/doc_download/13-kyberikana.

²⁹ ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014, s. 49.

zranit oběť. Například se jedná o dotazníky typu „kdo si myslíš, že se nejhůře ze třídy obléká“ nebo „kdo souhlasí s tím, že XY smrdí“.

Online interaktivní hry s možností komunikace mezi hráči patří mezi další, časté místo výskytu agrese a ostrakizování. Ve virtuálním světě hry může docházet k šikanování oběti skrz její herní postavu (nejčastěji například neustálým útočením a ničením postavy).

Webové stránky a také blogy umožňují rychlé vytvoření prostoru pro shromažďování a zveřejňování nepravdivých či ztrapňujících informací a materiálů. K těm má přístup široká veřejnost a tím může dojít k jejich rychlému a masivnímu šíření. Zneužit mohou agresori také již existující stránky, jako kupříkladu velmi známou platformu YouTube. Zde mají možnost nahrát video, které ostatní uživatelé mohou libovolně sdílet a také komentovat.

Zbytek zahrnu pod jednu velkou skupinou, kterou jsou stránky či programy využívané pro přímou komunikaci. Patří zde chatovací místnosti, diskusní fóra, IM³⁰ a zprávy (SMS a MMS), a v neposlední řadě elektronická pošta (e-mail). Vyjmenovaná média mají několik společných rysů, jako třeba jednoduché ukrytí do anonymity, zasílání nevhodných zpráv či zahlcování zprávami, flaming a také krádež identity (odcizením hesla či vytvořením profilu, který má působit jako profil oběti).³¹

Zařízení, které kyberagresor používá jsou hlavně počítače, tablety a mobilní telefony s možností připojení k internetu. Dle Českého statistického úřadu bylo v roce 2012 zjištěno, že telefon vlastní téměř 100 % dětí v České republice.³² S takto rozšířeným užíváním mobilních telefonů souvisí několik rizik a druhů kyberšikany. Z výsledků výzkumu „*České děti v kybersvětě*“ Kopeckého a Szotkowského je známo, že „35,71 % dětí (9706 z našeho souboru) potvrdilo, že si je jejich spolužák či spolužačka bez jejich souhlasu vyfotil(a), 22,5 % dětí (6115 z našeho souboru) pak potvrdilo, že je jejich spolužáci mobilním telefonem bez jejich souhlasu natočili.“³³ Tyto situace se často mohou zvrhnout v tzv. *outing*. Jedná se o další formu kyberšikany, kdy je pořízena choulostivá fotka poškozeného (například při převlékání, nebo na toaletě), která je poté veřejně sdílena.³⁴

³⁰ IM je zkratka pro „Instant messaging“ jedná se o internetové služby sloužící k okamžité komunikaci v reálném čase (psaní, volání či videohovory). Jedná se například o ICQ či Skype.

³¹ ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: Průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013.

³² ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014.

³³ KOPECKÝ Kamil a René SZOTKOWSKI. *České děti v kybersvětě (výzkumná zpráva)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2019, s. 28 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.e-bezpecni.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>.

³⁴ KREJČÍ, Veronika. *Kyberšikana: kybernetická šikana. Studie*. Olomouc, 2010. [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: https://www.e-bezpecni.cz/index.php/ke-stazeni/doc_download/13-kyberikana.

Výzkumem „*České děti v kybersvětě*“ bylo také zjištěno, že největší procento dětí (přibližně 27 % z dotazovaných) se na internetu setkalo s verbální agresí. Dále následuje vniknutí do účtu (skoro 13 %) a ponížení dítěte pomocí fotografie nahrané na internet (okolo 12 %).³⁵

2.2 Kybergrooming

Jedná se o jednu z nejnebezpečnějších situací, do které se žák na internetu může dostat. Pojem kybergrooming označuje chování, kterým se agresor (kybergroomer) snaží vylákat svou oběť na osobní schůzku. Většinou za pomoci psychické manipulace, jako je falešně vytvořená důvěra či úplatky. Domluvená schůzka může mít za následek sexuální zneužití oběti, únos a v nejhorším případě zavraždění dané osoby.

Nejčastěji se tento fenomén vyskytuje na sociálních sítích či stránkách sloužících ke komunikaci a dalších platformách, které jsou v oblibě mezi mladistvými.

Kybergroomerů existuje celá škála a může jím být prakticky kdokoli, nezáleží na sociálním postavení, věku nebo trestní minulosti. Může se jednat o někoho, kdo oběť již osobně zná, nebo také o naprosté cizince. Obvyklá je i spolupráce skupiny kybergroomerů, kteří navzájem sdílejí a shromažďují kontakty, nebo se dokonce spolupodílejí na vylákání a následném unesení oběti.³⁶ Útočníci vystupují pod falešnou identitou, která může být *statická* nebo *dynamická*. V případě statické si predátor vytvoří jednu identitu, pod kterou pak vyhledává vhodnou oběť. Dynamická identita znamená, že ji útočník dle potřeby mění, nebo vytváří více různých a specifitějších identit, pro lepší zapůsobení na vybranou oběť.

Nejčastějšími oběťmi jsou děti a mladiství v pubertálním věku, u kterých se rozvíjí zájem o objevování své sexuality. Dalšími společnými rysy jsou přílišná důvěra a naivita, nízké sebevědomí nebo řešení těžké životní situace.³⁷

³⁵ KOPECKÝ Kamil a René SZOTKOWSKI. *České děti v kybersvětě (výzkumná zpráva)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2019, [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>.

³⁶ KOPECKÝ, Kamil. *Nebezpečí zvané kybergrooming I*. Metodický portál: Články [online]. 1. 11. 2010, [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9741/NEBEZPECIZVANE-KYBERGROOMING-I.html>.

³⁷ KOPECKÝ Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010, [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: https://www.zsmalse.cz/phprs/storage/enebezpeci_a5_3.pdf.

2.2.1 Strategie kybergrooverů

- Vytvoření falešné identity. Jedná se o první krok, kdy se predátor připravuje a vybírá si cílovou oběť.
- Navázání kontaktu je fáze, kdy se útočník snaží o vybudování a následné prohlubování důvěry a vztahu se svou obětí. Rozlišujeme několik manipulačních praktik, které útočníci využívají. *Mirroring* je technika zrcadlení, útočník napodobuje odpovědi oběti. Snaží se tak získat přízeň pomocí předstírání stejných zájmů, problémů nebo názorů. *Fishing* označuje odhalování co nejvíce osobních informací o dané osobě (narozeniny, adresa, jména kamarádů). *Luring* napomáhá urychlit tvorbu bližšího vztahu, jedná se vlastně o uplácení pomocí peněz, oblečení, elektrotechniky nebo návykových látek. Za záminkou zaslání dárku může útočník například snadno získat adresu bydliště.
- Vytvoření emoční vazby a izolování oběti. Pro mnoho mladistvých může být daleko jednodušší svěřit své problémy anonymnímu člověku ve virtuálním světě než svým blízkým. Kyberútočník tak získává nejen citlivé informace, ale také s obětí buduje exkluzivní vztah. Díky tomu pak může oběť snadněji izolovat od okolí (např. „neříkej to ostatním kamarádkám, žárlily by“) a tím se na útočnickovi stává čím dál více závislá.
- Vylákání k osobnímu setkání může probíhat se záminkou procházky v parku, návštěvy zoo, anebo pozvání do kina. Při odmítnutí podobné nabídky se může útočník uchýlit k vydírání a vyhrožování. Pokud z oběti vylákal citlivé informace či fotografie může vyhrožovat, že je zveřejní nebo pošle rodičům.
- Pokračující manipulace, fyzický útok, sexuální obtěžování, toto jsou některé z nejčastějších situací, do kterých se dítě může na osobní schůzce dostat.³⁸

³⁸ Tamtéž.

2.3 Kyberstalking

Stalking je ohrožující, záměrné a soustavné pronásledování a obtěžování jiné osoby, při kterém dochází k nabežování osobní svobody a bezpečnosti. Aktér se snaží o navázání či udržování kontaktu se svou obětí i přes její odmítavý postoj. V mnoha případech tak dochází k ublížení psychickému i fyzickému zdraví pronásledovaného.³⁹

Od 1. 1. 2010 je tento akt (dle § 354 Trestního zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb.) v České republice trestným činem.⁴⁰

V případě, že stalking přejde z běžného světa i do toho virtuálního, získává označení kyberstalking.

2.3.1 Agresor a jeho praktiky

Kyberstalker zneužívá komunikačních technologií k opakovanému obtěžování a pronásledování své oběti online. Pro lepší představu uvedu některé z nejčastějších typů stalkerů, se kterými se setkáváme.

Stalkery se velmi často stávají bývalí partneři oběti, kteří se nedokážou vyrovnat s tím, že jejich vztah skončil. Mohou tak jednat ze závisti, pomstychtivosti nebo majetnických sklonů. Dalším typem stalkerů jsou „uctívači“, kteří si vytvořili citové pouto ke své oběti a doufají, že jejich city budou opětovány. Odmítají se smířit s tím, že daná osoba o ně nemá zájem, nebo už má jiného partnera. Mnohdy se v tomto případě jedná o fanatické fanoušky celebrit. Kyberstalker je člověk, který se uchyluje pouze k virtuální formě stalkování, tento typ se nikdy neskloní k fyzickému útoku.

Velmi častou praktikou je nekonečné zasílání zpráv, jejichž obsah může být urážlivý, zastrašující či se sexuálním podtextem. Své výhrůžky může agresor umocňovat využíváním získaných osobních informací o oběti či jejich blízkých (... „vím kde bydlíš, neschováš se mi“, ... „Vidím, jak tvoje sestra právě odchází ze školy...“). Docházet může i k pokusu o pošpinění pověsti napadeného, stalker ku příkladu vyhrožuje zveřejněním fotografií, nebo o ní rozšiřuje smyšlené informace.⁴¹

³⁹ POLICIE ČR (2020b). *Pomoc obětem TČ. Nebezpečné pronásledování (stalking)* [online], [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tcnebezpecne-pronasledovani-stalking.aspx>.

⁴⁰ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Nebezpečné pronásledování*. [online]. 21. 04. 2009. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/nebezpecne-pronasledovani/>.

⁴¹ KOPECKÝ Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010, [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: https://www.zsmalse.cz/phprs/storage/enebezpecni_a5_3.pdf.

Přestože se toto rizikové chování odehrává v kyber prostoru, nejedná se o méně závažný čin. Jeho dopady mohou být fatální, stejně jako tomu bylo v případě Michaely Maličkové. Její kolega Petr Hanuš ji opakovaně zasílal výhružné zprávy, sledoval ji a došlo i k fyzickému napadení. Maličková vše nahlásila na policii, útočník však svůj trest (125 dnů vězení) odložil, kvůli zhoršenému psychickému stavu. Obtěžování tak pokračovalo a vyvrcholilo v noci z 16. na 17. července 2007, kdy ji v místě jejího bydliště zavraždil.⁴²

2.4 Sexting

Jedná se o poměrně nový fenomén, jehož název byl vytvořen médii na začátku tohoto století. Pojem se poprvé objevuje pod názvem „sext-messaging“ nebo také „sext“ v roce 2004 v magazínu Los Angeles Times, jako reakce na první veřejnou kauzu sextingu Davida Beckhama a jeho asistentky. Od roku 2009 se tento termín hojně využívá v médiích a tisku.⁴³

Co to tedy vlastně sexting je? „*Sextingem se rozumí zasílání textových zpráv, fotografií nebo videí se sexuálním obsahem. Provozování této aktivity má dvě úrovně. Výměna podobných typů zpráv s vlastním partnerem, nebo s neznámými osobami.*“⁴⁴

V obou případech s sebou toto jednání nese velká rizika. Žák tímto počínáním poskytuje druhé osobě intimní materiál, který může být potencionálně zneužit. Existuje nespočet případů, kdy byl tento typ fotografií bývalým partnerem zveřejněn.⁴⁵ Právě sexting často předchází, nebo bývá obsahem kybergroomingu. Predátor se velmi často snaží získat intimní fotografie své oběti, které později zneužije k cílené manipulaci či vydírání. Stejně tak bývá sextingový materiál využíván při kyberšikaně, kdy je oběť veřejně zesměšňována.⁴⁶

⁴² KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010, [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: https://www.zsmalse.cz/phprs/storage/enebezpeci_a5_3.pdf.

⁴³ ROSENBERG, Eli. (2011). *In Weiner's Wake, a Brief History of the Word 'Sexting' – More than you ever wanted to know about a word that is not going away anytime soon*. In: The Atlantic [online], [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/national/archive/2011/06/brief-history-sexting/351598/>

⁴⁴ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016, s. 83.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI. *Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru (výzkumná zpráva)* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2017 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/96-sexting-a-rizikove-seznamovani-2017/file>.

Výsledky výzkumné zprávy Kopeckého a Szotkowského uvádějí, že sexting v České republice provozuje přibližně 15 % dětí ve věku 11-17 let. Nejčastější motivací je zaslání fotografie jako dárek pro stávajícího partnera, nebo slouží jako součást flirtu. Šokující je však fakt, že 7 % dotazovaných, kteří provozují sexting, k němu byli donuceni jinou osobou.⁴⁷

Přestože sexting není přímo definován v trestním zákoníku, úzce souvisí s několika trestnými činy. Erotické fotografie pořízené nezletilými lze považovat za dětskou pornografii. Jednat se poté může o *Výrobu a nakládání s dětskou pornografií* dle § 192 Trestního zákoníku, nebo *Zneužití dítěte k výrobě pornografie* (§ 193 TZ). Paradoxem je však to, že dítě nad 15 let může provozovat pohlavní styk, ale nesmí pořizovat fotografie či videa s pornografickým podtextem. Dítě je tedy spíše chráněno před možnou psychickou újmou (únik erotických snímků), než před tou fyzickou, ke které může dojít při samotném sexuálním styku.⁴⁸

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ KOPECKÝ, Kamil a René SZOTKOWSKI. *Sexting a právo*. In: E-bezpečí [online]. 2019 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/sexting/1681-sexting-a-pravo>.

3 PREVENCE BEZPEČNÉHO CHOVÁNÍ NA INTERNETU

Následující kapitola řeší problematiku prevence bezpečného chování na internetu. V první řadě je zde vysvětlena netiketa a popsány její principy, dále následuje desatero bezpečného internetu pro děti a mladistvé. V části „prevence rizikových jevů na internetu“ uvádím k jednotlivým rizikům (kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking a sexting) jejich možná preventivní opatření. Poslední část je určená projektům a institucím, které se pokoušejí o internetovou osvětu a jejich hlavním cílem je pomáhat obětem internetového násilí a pokud možno také učit, jak mu předcházet.

3.1 Netiketa a zásady bezpečného chování

Netiketa je jedním z klíčových faktorů, který ovlivňuje bezpečné chování na internetu. Tomuto názvu dalo vzniknout spojení a následné zkrácení dvou anglických slov: Network Etiquette (netiquette, v překladu netiketa). Stejně jako u etikety se jedná o soubor pravidel slušného chování, v tomto případě však v online světě.⁴⁹ V drobných obměnách tak internetem koluje několik pravidel, které by měl každý uživatel internetu dodržovat. Dle studijního materiálu Jiřího Kratochvíla je shrnu následovně:

1. Mít na paměti, že na druhé straně obrazovky sedí další člověk. Naše chování online tak mnohdy ovlivňuje živou osobu, ne pouze počítač, nebo robota.
2. Nechovat se jinak, než jak bychom se k druhým chovali při osobní komunikaci.
3. Vždy si uvědomit, s kým a kde zrovna komunikujeme. Internet umožňuje propojit lidi z celého světa. Je potřeba myslet na to, že lidé jiné národnosti mohou považovat určité věci za neslušné, mají jiné náboženské vyznání nebo humor.
4. Respektovat časové možnosti ostatních uživatelů. Než například odešleme e-mail s otázkou, je dobré zkontrolovat, jestli už na ni nebylo odpovězeno

⁴⁹ KRATOCHVÍL, Jiří. *Netiketa a bezpečnost na Internetu*. Brno: Masarykova univerzita Brno. 2013. [online] [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1411/podzim2015/VLLL021/um/02/netiketa/print/Netiketa.pdf>.

v předchozí konverzaci. Ostatní lidé mají další věci na práci a nemohou tedy vždy okamžitě odpovědět na náš dotaz.

5. Pamatovat na svou dobrou pověst i v online prostředí. Vyjadřování by nemělo být hrubé, plné chyb a bez diakritiky.
6. Přispět svými znalostmi. Pokud někomu můžeme zodpovědět otázku, nebo pomoci vyřešit problém.
7. Nevyvolávat a nepodporovat hádky, zbytečně se nezapojovat do rozvášněných diskusí.
8. Respektovat soukromí druhých, nečíst cizí komunikaci, nesnažit se přihlásit na cizí účet, zbytečně se nevyptávat na soukromé informace.
9. Nezneužívat svou moc. Pokud máme větší zkušenosti či znalosti neměli bychom je využívat v neprospěch ostatních uživatelů.
10. Akceptovat a odpouštět chyby druhých. Zvláště začátečníci mohou dělat chyby, které je možné opravovat jen zdvořilou formou.⁵⁰

Samotný fakt, že bylo potřeba vytvořit soubor pravidel, který je výhradně cílen na internetové prostředí, poukazuje na závažnost celého problému. Velmi často na internetu dochází k neakceptovatelné komunikaci, která se vymyká společensky přijatelným normám. Díky pocitu bezpečí, které anonymita na internetu vytváří, má mnoho uživatelů posunutě hranice chování. Pokud by každý poctivě tyto zásady dodržoval, přispíval by tím prevenci kyberšikany a dalším formám online násilí.

Portál bezpečný internet (www.bezpecnyinternet.cz) má na svých stránkách k dispozici zjednodušenou a upravenou formu netikety speciálně určenou pro děti. Jsou zde zdůrazněny základní zásady, které hrají důležitou roli zejména při ochraně dětí a mladistvých. Uvedená pravidla jsou zde směřována primárně na ochranu osobních údajů, prevenci kyberšikany a kybergroomingu.

1. *„Nedávej nikomu adresu ani telefon. Nevíš, kdo se skrývá za monitorem na druhé straně.*

⁵⁰ KRATOCHVÍL, Jiří. *Netiketa a bezpečnost na Internetu*. Brno: Masarykova univerzita Brno. 2013. [online] [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1411/podzim2015/VLLL021/um/02/netiketa/print/Netiketa.pdf>.

2. *Neposílej nikomu, koho neznáš, svou fotografii a už vůbec ne intimní. Svou intimní fotku neposílej ani kamarádovi nebo kamarádce – nikdy nevíš, co s ní může někdy udělat.*
3. *Udržuj hesla (k e-mailu i jiné) v tajnosti, nesděluj je ani blízkému kamarádovi.*
4. *Nikdy neodpovídej na neslušné, hrubé nebo vulgární maily a vzkazy. Ignoruj je.*
5. *Nedomlouvej si schůzku přes internet, aniž bys o tom řekl někomu jinému.*
6. *Pokud naraziš na obrázek, video nebo e-mail, který tě šokuje, opusť webovou stránku.*
7. *Svěř se dospělému, pokud tě stránky nebo něčí vzkazy uvedou do rozpaků, nebo tě dokonce vyděsí.*
8. *Nedej šanci virům. Neotevírej přílohu zprávy, která přišla z neznámé adresy.*
9. *Nevěř každé informaci, kterou na internetu získáš.*
10. *Když se s někým nechceš bavit, nebav se.*⁵¹

3.2 Instituce a projekty zaměřené na prevenci rizikového chování na internetu

V České republice existuje několik projektů a také institucí, se zaměřením na rizikové chování na internetu. Poskytují žákům, rodičům a pedagogům možnost online vzdělávání o potenciálních nebezpečích a způsobech, jak jim předcházet. Vedle prevence na školách mohou poskytovat doplňující informace a rozvíjet tak lepší povědomí o této problematice. Mnoho z nich zároveň nabízí poradenství i v oblasti řešení problémů, ve kterých se člověk nachází. Některé z těchto projektů a institucí představím v následující části.

3.2.1 Policie ČR

Prevenci v oblasti internetové kriminality se věnuje i Policie ČR. Kromě dříve zmíněných besed na školách do jejich preventivní činnosti patří i několik projektů. Nejvýznamnější z nich vznikl v roce 2013 ve spolupráci s Asociací krajů České republiky a nese název „*Kraje pro bezpečný internet*“. Hlavní snahou je tvorba vzdělávacích materiálů, určených pro všechny věkové skupiny a také realizace seminářů, workshopů a dalších aktivit. Vše je

⁵¹ BEZPEČNÝ INTERNET. *Desatero bezpečného internetu*. [online] [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/deti/rady-pro-tebe/desatero-bezpecneho-internetu.aspx?kurz=true>.

zaměřeno na nebezpečí virtuální kriminality. Dalším projektem je například #SayNo!, jedná se o kampaň bojující proti sexuálnímu zneužívání mladistvých online, upozorňuje také na rizika seznamování online. Tato kampaň běží po celé Evropě. Poslední projekt, který zmíním je #CyberScams, zaměřen na nejčastější kybernetické finanční podvody.⁵²

3.2.2 Národní centrum bezpečnějšího internetu

Tato instituce uskutečňuje projekty nejen v České republice, ale také mezinárodně. Svým působením přispívá k informovanosti veřejnosti a prevenci rizikových jevů na internetu. Mezinárodní projekt *eSafety Label+* se zaměřuje především na vytváření bezpečného prostředí pro výuku a zlepšování vztahů mezi žáky a učiteli. V letech 2017-2019 byl realizován projekt *DS4Y*, jehož cílem bylo zdokonalení digitální obratnosti pedagogů i žáků. Pod tuto instituci také spadá úspěšný portál *bezpečněonline.cz*, kde je k dohledání velké množství vzdělávacích materiálů a zdrojů. Metodickou podporu zde najdou nejen pedagogové, ale i rodiče a jejich děti.⁵³

3.2.3 E-bezpečí

O internetovou osvětu se také snaží tento projekt realizovaný Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého. Mezi předměty zájmu tohoto projektu patří například kyberšikana, kybergrooming, sexting, spam a hoax a mnoho dalších aktuálních témat souvisejících s internetem. Momentálně na stránkách vznikají i články věnované zlepšování probíhající online výuky během pandemie COVID19. Hlavní cílovou skupinou jsou děti, které jsou na internetu nejvíce ohroženou skupinou. E-bezpečí nabízí preventivní programy pro 1. a 2. stupeň základních škol, střední školy a také aktivity určené pro rodiče a pedagogy. Projekt se však z velké části zaměřuje právě i na vzdělávání rodičů a pedagogů. E-bezpečí se zabývá terénní edukací, výzkumem a poradenstvím v odvětví rizik internetové komunikace. Poradenská činnost probíhá skrz e-mailovou

⁵² POLICIE ČR, *Akce a projekty* [online]. Policie ČR [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-655004.aspx>.

⁵³ Národní centrum bezpečnějšího internetu. [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.ncbi.cz/>.

komunikaci, při které může zůstat oběť anonymní. Na řešení případů z této poradny se podílí také Policie ČR a telefonní linka Sdružení Linka bezpečí.⁵⁴

Za zmínku stojí i spolupráce na celovečerním dokumentárním snímku Víta Klusáka a Barbory Chalupové „V síti“ z roku 2020. Ten zpracovává především témata sextingu a kybergroomingu. Pro žáky vznikla speciální verze „V síti: Za školou“, která neobsahuje sexuálně explicitní a násilné scény a činí snímek vhodný pro školní projekce. Kompatibilní je také s Národní strategií primární prevence rizikového chování. Kamil Kopecký za projekt E-bezpečí zpracoval metodický list k filmu, který pedagogům a rodičům navrhuje způsoby jakými mohou po jeho shlédnutí s filmem dále pracovat, ať už ve výuce na škole, anebo jen čistě v konverzaci.⁵⁵

3.2.4 Bezpečný internet

Projekt si dává za cíl poučit lidi o možných rizicích souvisejících s používáním internetu a na názorných příkladech vysvětlit, jak se těmto rizikům bránit. Stránky jsou určeny jak pro začátečníky, kteří si s technologiemi ještě neumí poradit, tak pro pokročilé uživatele, kterým jsou například poskytovány rady ohledně lepšího zabezpečení počítače nebo v oblasti bezpečného online bankovníctví. V sekci určené pro žáky nalezneme právě desatero bezpečného internetu a v kurzech pro rodiče jsou k dispozici nejen informace, ale také možnost otestování znalostí týkajících se internetu. V neposlední řadě si na své přijdou i pedagogové, pro které jsou přichystány tipy na výuku, které lze zařadit do vyučovacích hodin. Projekt byl založen partnerskou spoluprací společností Česká spořitelna, Microsoft a Seznam.cz.⁵⁶

3.2.5 Seznam se bezpečně!

Momentálně již neaktivní projekt, který vznikl jako kampaň portálu seznam.cz, ukončil svou činnost v roce 2018.⁵⁷ Původně bylo jeho cílem rozšířit povědomí hlavně o tom, jak může

⁵⁴ E-BEZPEČÍ. *Informace o projektu* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>.

⁵⁵ KOPECKÝ, Kamil. *E-bezpečí: V síti: Za školou* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://e-bezpeci.cz/index.php/z-nasi-kuchyne/1784-v-siti-za-skolou>.

⁵⁶ BEZPEČNÝ INTERNET [online]. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/>.

⁵⁷ KOPECKÝ, Kamil. *Nekrolog: Seznam se bezpečně!* [online]. 22.8.2018 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/novinky/1313-nekrolog-seznam-se-bezpecne>.

být seznamování online rizikové. Převrat nastal v roce 2009, kdy byl natočen první film *Seznam se bezpečně!*, který byl následně sdílen přes sociální sítě. Ten se setkal s velkým úspěchem, byl podpořen i Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a ve školách často využíván ke vzdělávání žáků. Další díl s názvem *Seznam se bezpečně! 2* byl zaměřen mimo jiné i na dětskou prostituci. Projekt poté získal několik partnerů, mezi nejvýznamnější můžeme řadit Policii ČR, Linku bezpečí a projekt E-Bezpečí. *Seznam se bezpečně! 3* z roku 2015 byl film určen primárně rodičům a pojednává o případu zneužívání dětí vedoucími skautů. Všechny tyto filmy je možno dohledat a stále slouží jako odkaz tohoto úspěšného projektu, který byl také oceněn Zlatým záchranářským křížem – za výjimečný nebo kreativní počín v osvětě a vzdělávání.⁵⁸

⁵⁸ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část práce je rozdělena na tři části. První z nich je zaměřena na teoretickou prevenci rizikových jevů na internetu. Druhá část zahrnuje metodologii a výsledky výzkumu pomocí dotazníkového šetření. Poslední část obsahuje mnou navržené aktivity do vyučovacích hodin, které slouží k rozšíření vědomostí žáků o dané problematice a také její primární prevenci.

4 PREVENCE VYBRANÝCH RIZIKOVÝCH JEVŮ

Věřím, že přestože žádné preventivní opatření nemůže zaručit naprosto spolehlivou ochranu, neznamená to, že je prevence zbytečná nebo by se měla podceňovat. Zmíněná netiketa a desatero bezpečného chování na internetu pomohou utvořit základ v předcházení všech rizikových jevů v online prostoru. V následující části zmíním několik dalších doporučení, která se zaměřují na prevenci vybraných rizikových jevů.

4.1 Kyberšikana

Mimo dodržování výše vypsanych předpisů samotnými žáky, existuje i několik doporučení, kterými by se měli rodiče a zákonní zástupci řídit. Oni sami tak mohou přispět k navýšení ochrany mladistvých na internetu.

V první řadě je potřeba dětem poskytnout co nejvíce informací o tom, jak se mohou chránit a jakým aktivitám se vyvarovat. Ubezpečit se, že znají pravidla netikety a desatera, která jim pomohou pochopit, že chování online má také dopady na jejich „reálný“ život. Ne vždy se dá však nebezpečí pouze předcházet, je tedy vhodné vést se svými potomky otevřené diskuse o možných problémech, se kterými se mohou setkat. Je nadmíru důležité, aby žák věděl, že se se svým problémem má komu svěřit a nemusí mít strach přijít pro radu právě za rodiči nebo učitelem. Diskrétní monitorování aktivit mladistvých při online komunikaci, vytváří lepší přehled o tom, na jakých stránkách se pohybují, na kterých sociálních sítích mají vytvořené profily a co za technologie používají. Pokud žák u počítače v přítomnosti rodiče začne projevovat podezřelé chování (skrývá konverzace, zavírá internetové stránky), může se jednat o varovný signál, že je něco v nepořádku. Je však potřeba mít na paměti, že žáci v období puberty velmi dbají na své soukromí, je tedy potřeba kriticky hodnotit okolnosti situace. Samotný rodič by měl být pro své dítě vzorovým příkladem správného užívání technologií a internetu. Děti jsou velmi ovlivněné tím, co u svých rodičů odpozorují, často pak to, co vidí považují za běžné, či dokonce vhodné praktiky. Používání blokačních a filtračních programů pomůže zamezit zobrazování nevhodného a nežádoucího obsahu na internetu. Není však ideální na tyto programy stoprocentně spoléhat, jelikož starší nebo vynalézavější žáci se rychle dovtípí toho, jak je obejít. Často je doporučováno vytvoření

„smlouvy o používání internetu“, kde se obě strany zavazují k dodržování stanovených pravidel a pouze při jejich naplnění může mít dítě přístup k internetu.⁵⁹

Pokud však ke kyberšikaně přes všechna opatření dojde, je důležité ukončit komunikaci s útočníkem, v případě potřeby jej blokovat a nesnažit se mu pomstít. Ideální je útočníka identifikovat a událost nahlásit některému z dospělých. V případě, že se jedná o závažnou situaci, tak vše nahlásit i na policii. V tomto případě je dobré mít uložené konverzace nebo fotky jako důkazy.⁶⁰

4.2 Kybergrooming

U prevence kybergroomingu platí pro rodiče stejné rady jako v případě kyberšikany. Komunikace a také informovanost o problémech hraje klíčovou roli. Účinné může být vzdělávání žáků o reálných kauzách kybergroomingu, které poslouží jako odstrašující případy.

Je i několik věcí, které mohou sloužit jako varovné signály, že se žák stal obětí kybergroomingu. Podobně jako u kyberšikany se můžeme setkat s častými změnami chování a nálad. Kybergroomeré také mnohdy svým obětem posílají dárky a úplatky, je tedy velmi podezřelý, pokud má žák často nové oblečení, elektrotechniku nebo vlastní větší obnos peněz. Samozřejmě v případě, že ani rodiče nevědí, odkud jejich dítě tyto věci má.⁶¹

Pro žáky platí, že by se neměli nechat zlákat sliby neznámých lidí na internetu. Nikomu cizímu by také neměli sdělovat osobní údaje a posílat fotografie. Vyvarovat by se měli zejména přijímání a odesílání zpráv a fotografií se sexuální tematikou. Útočníci si často v online prostoru vytvářejí falešnou identitu, informace o sobě, jako například věk či adresu, tak mění podle potřeby. Je dobré si všimnout nesrovnalostí v poskytnutých informacích, které nasvědčují tomu, že se jedná o falešný profil. Další výstrahou je snaha druhé osoby o udržení komunikace v tajnosti. Nejdůležitější je, aby se žák nedomlouval na osobní schůzce.

⁵⁹ JURKOVÁ, Kristýna. *Metodika k prevenci a řešení kyberšikany* [online]. Brno: Pedagogicko-psychologická poradna Brno, 2010 [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <https://www.sosbites.cz/images/stories/Dokumenty/Kyber%C5%A1ikana.pdf>

⁶⁰ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010, [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: https://www.zsmalse.cz/phprs/storage/enebezpeci_a5_3.pdf

⁶¹ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

Obzvláště o samotě na neveřejném místě, bez toho, aniž by o domluveném setkání věděl někdo další.⁶²

4.3 Kyberstalking

Pro prevenci kyberstalkingu opět poslouží podobná opatření jako pro ostatní hrozby násilí online. Základem je neposílat a nezveřejňovat osobní údaje či jiné informace, které může útočník zneužít. Materiály, které mohou sloužit jako důkazy při vyšetřování policií, je vhodné uložit. V případě, že toto násilí přejde z virtuálního prostoru i do běžného života, doporučuje se následovat další uvedené kroky. Především je nutné přerušit kontakt s útočníkem, nereagovat na zprávy ani telefonáty. Nenavštěvovat místa, kde by mohlo dojít k setkání, mimo domov se nepohybovat sám, ale v doprovodu jiné osoby. Pro lepší obranu je dobré mít například pepřový sprej, nebo alespoň mobilní telefon pro rychlé přivolání pomoci. Vhodným řešením je kontaktovat organizace a instituce pro pomoc obětem nebo případně Policii ČR.⁶³

4.4 Sexting

Provozování sextingu patří k vysoce rizikovým aktivitám, které žák na internetu může provozovat. Prevence opět spočívá v informovanosti žáka o možných následcích tohoto chování. Je nutné žáka poučit o tom, aby nikomu neodesílal své intimní fotografie.

Kožíšek a Písecký se také věnují problematice „bezpečného“ sextingu. Jedná se o možné preventivní řešení, které pomáhá zmírňovat potenciální následky v případě úniku citlivých fotografií. Autoři popisují zasílání textových zpráv jako nejméně rizikovou formu sextování. Je však dobré nezabíhat do přílišných detailů při popisu sebe, nebo partnera. Co se týká zasílání vizuálního materiálu, hlavním pravidlem je neukazovat obličej a eliminovat další možné identifikační prvky. Jedná se například o tetování, znaménka, nebo šperky. Je nutné věnovat pozornost i vybavení bytu, které jde vidět v pozadí záběru.⁶⁴

⁶² KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010, [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: https://www.zsmalse.cz/phprs/storage/enebezpeci_a5_3.pdf.

⁶³ KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010, [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: https://www.zsmalse.cz/phprs/storage/enebezpeci_a5_3.pdf.

⁶⁴ KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016.

5 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Výzkumné šetření bylo realizováno na základě výše uvedených teoretických znalostí v oblasti primární prevence rizikových jevů na internetu, především se zaměřením na kyberšikanu, kybergrooming, kyberstalking a sexting. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit povědomí pedagogů na základních školách o této problematice, a také její následnou implementaci do výuky. Pro sběr empirických dat byla zvolena kvantitativní metoda pomocí dotazníkového šetření. Vzhledem k aktuální situaci se právě tato metoda jevila jako nejvhodnější východisko. Pomocí dotazníku, který byl rozposlán přes elektronickou poštu, bylo možné oslovit široké množství respondentů.

Dotazník byl vytvořen pomocí online platformy Survio, která umožňuje jednoduchou a přehlednou tvorbu dotazníku a následně také zdarma poskytuje zpracování výsledků. Dotazník obsahoval 15 otázek, z toho 10 uzavřených a 5 otevřených. Na úvod byly položeny otázky identifikační, poté následovaly otázky zaměřené na primární prevenci vybraných jevů. V závěru byly obsaženy otázky, které se týkaly zařazení zkoumané problematiky do aktuální distanční výuky, během pandemie Covid-19. Uzavřené otázky byly koncipovány jak formou jedné odpovědi, tak možností výběru více odpovědí. Otevřené otázky s možností volného psaní jsem následně vyhodnotila a zařadila do skupin pomocí nalezení stejných či podobných odpovědí.

Do zpracování výsledků bylo zařazeno všech 100 vyplněných dotazníků, které byly respondenty řádně zodpovězeny.

5.1 Výzkumný vzorek

Cílovou skupinou byli všichni učitelé základních škol na 1. i 2. stupni. Přestože se v teoretické části bakalářské práce zaměřuji na zařazení primární prevence do výchovy k občanství, je toto zaměření motivováno především faktem, že se jedná o vlastní studovanou aprobaci. Jak se můžeme dočíst i v odborné literatuře, na primární prevenci se podílí všichni pedagogové dané školy. Miovský uvádí: „*Pracovníci, kteří se v souladu s § 8 vyhlášky č. 72/2005 Sb. podílejí na poradenských službách a prevenci rizikového chování a vytvářejí konzultační tým pro poskytování poradenských služeb ve škole, jako je třídní učitel, učitel-metodik pro přípravu školního vzdělávacího programu (úprava vzdělávání nadaných),*

učitelé výchov (zejména výchovy k volbě povolání na ZŠ a úvodu do světa práce na SŠ, dále pak občanské výchovy, rodinné výchovy), případně další učitelé.“⁶⁵ Dále pak také v části věnované tvorbě minimálního preventivního programu (MPP) nalezneme následující informace: „MPP se tak mj. stává základním rámcem pro strategii zajištění „bezpečné školy“. Stanovuje základní pravidla pro zajištění prevence různých forem rizikového chování, určuje roli pedagogů i dalších odborných pracovníků školy, kteří se podílejí na naplňování úkolů vytyčených programem“.⁶⁶ Na základě těchto informací jsem se rozhodla zvolit zmiňovanou cílovou skupinu.

Dotazník byl odeslán na školní e-mailové adresy 428 pedagogů vyučujících na náhodně zvolených základních školách v Praze, Plzni, Brně, Olomouci, Ostravě, Opavě, Karviné a Havířově. Dotazník byl dále vyplňován anonymně přes online platformu, tudíž nelze určit podíl respondentů ze zvolených měst a škol.

5.2 Otázky výzkumu

Na základě výsledků dotazníkového šetření zodpovím následující otázky.

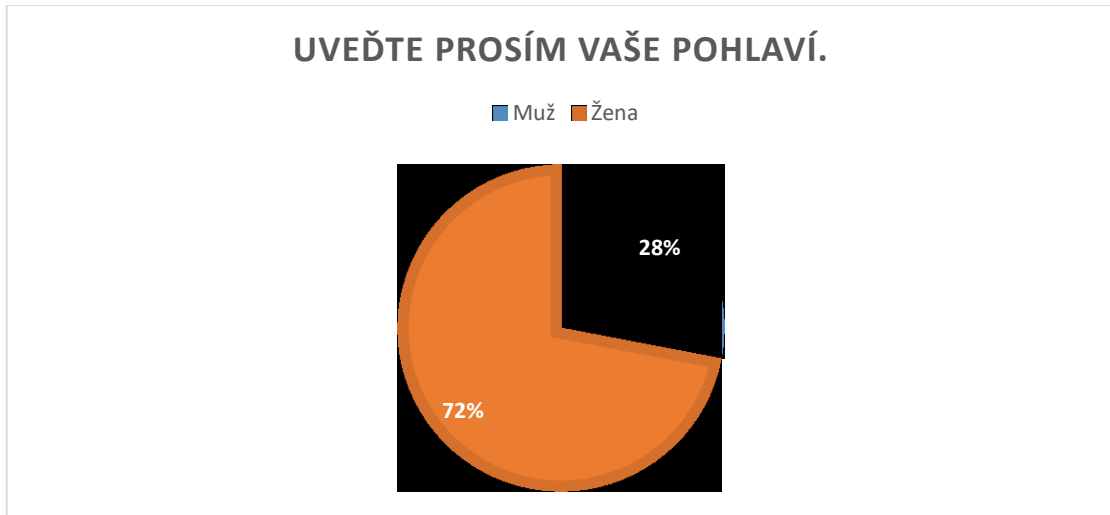
1. Věnuje se tématům primární prevence více než 50 % dotazovaných pedagogů?
2. Jaký z uvedených pojmů rizikového chování na internetu je pedagogům nejméně známý?
3. Jak často se u svých žáků setkávají s projevy rizikového chování na internetu?
4. Jakým způsobem zařazují prevenci rizikového chování na internetu do výuky?
5. Je věnována zvýšená pozornost prevenci rizikového chování na internetu během distanční výuky?

⁶⁵ MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015, s. 120 [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: https://www.pppaspcvysocina.cz/sites/default/files/prilohy/prevence_rizikoveho_chovani_ve_skolstvi.pdf.

⁶⁶ MIOVSKÝ, Michal, Lenka SKÁCELOVÁ, Jana ZAPLETALOVÁ, et al. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015, s. 151 [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: https://www.pppaspcvysocina.cz/sites/default/files/prilohy/prevence_rizikoveho_chovani_ve_skolstvi.pdf.

5.3 Výsledky výzkumu

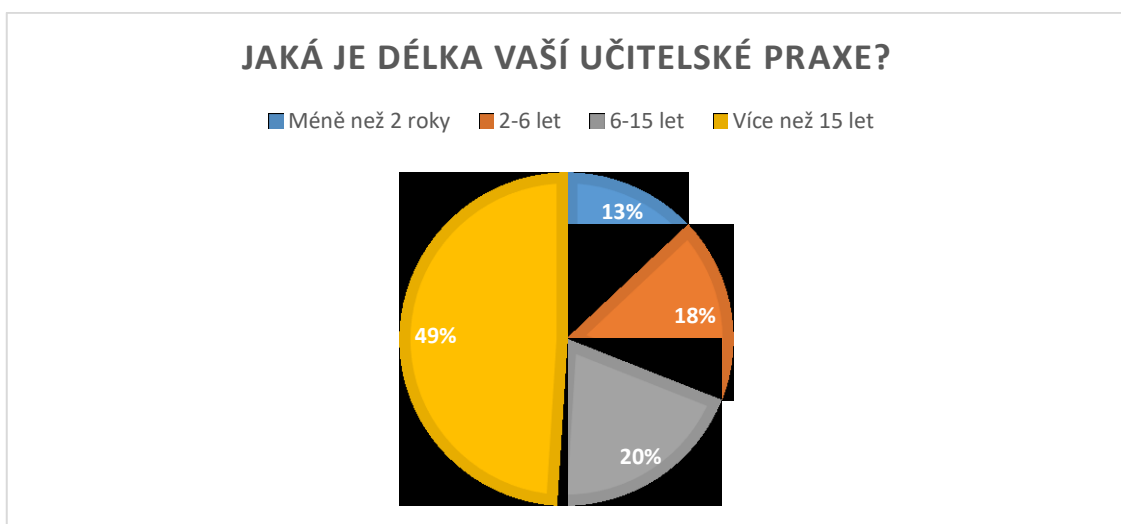
Otázka č.1 – Uveďte prosím Vaše pohlaví.

Graf 1: Pohlaví respondentů.

První otázka zjišťovala pohlaví respondentů. Z celkového počtu 100 (100 %) pedagogů z vybraných základních škol vyplnilo dotazník 72 (72 %) žen a 28 (28 %) mužů.

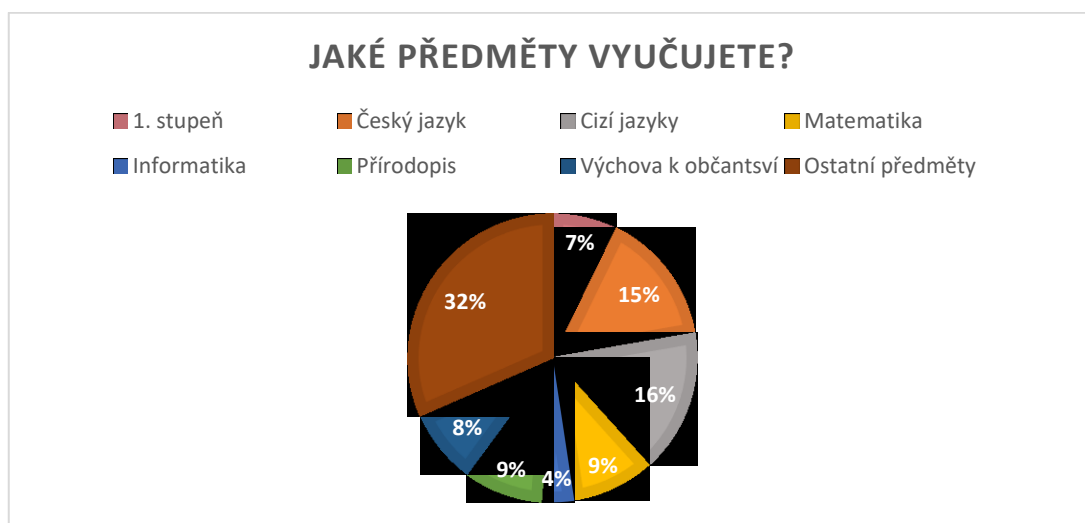
Otázka č.2 – Jaká je délka Vaší učitelské praxe?

Graf 2: Délka učitelské praxe respondentů.

Jak je patrné z grafu, nejvíce byla zastoupena skupina pedagogů s praxí více než 15 let (49 %). Druhá nejčastější délka praxe byla 6-15 let (20 %) následována 2-6 lety praxe (18 %). Nejmenší zastoupení měli tedy pedagogové s praxí kratší než 2 roky (13 %).

Otázka č.3 – Jaké předměty vyučujete?

Graf 3: Předměty vyučované respondenty.

Tato otázka sloužila pro lepší představu o rozmanitosti aprobací všech respondentů. Jednalo se o otevřenou otázku. Naprostá většina respondentů uvedla více než jeden vyučovaný předmět. Největší kategorii tvoří ostatní předměty (32 %), kde je například zařazena chemie, fyzika, tělesná, hudební a výtvarná výchova. Další významné procento pedagogů vyučuje cizí jazyky (16 %), zde je zařazena angličtina, němčina, ruština a španělština. Následuje aprobovanost v českém jazyce (15 %), matematice (9 %), přírodopise (9 %), výchově k občanství (8 %) a informatice (4 %). Svě zastoupení mají v dotazníku i pedagogové vyučující na prvním stupni (7 %).

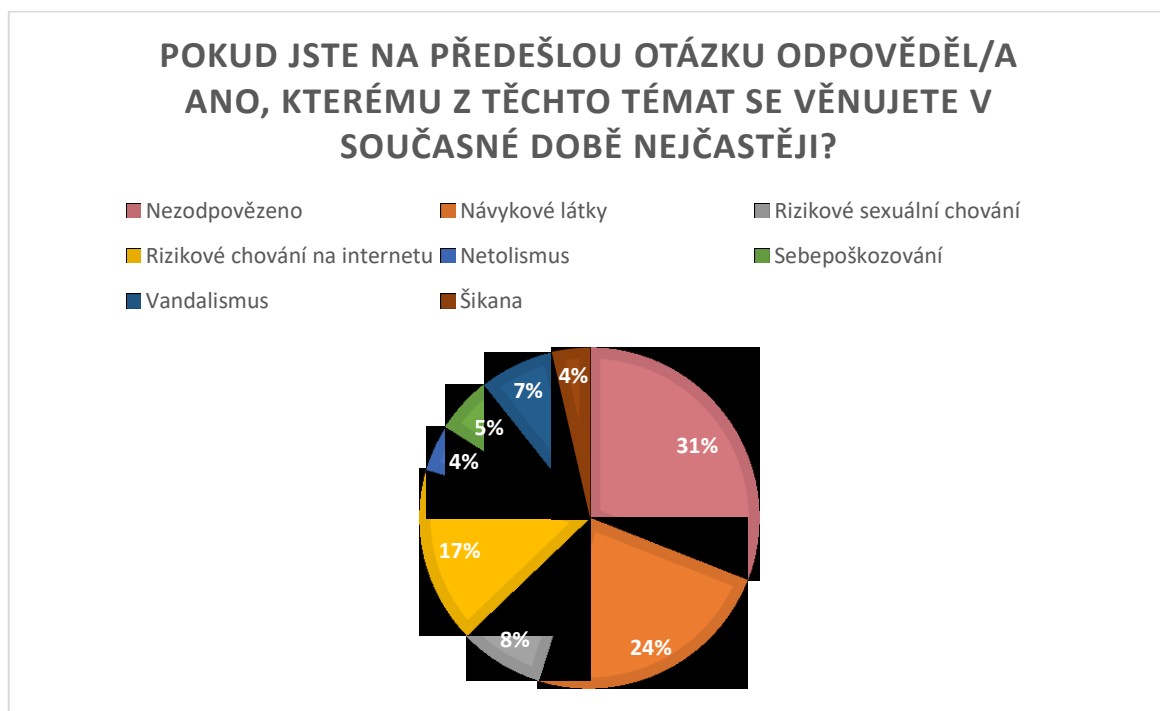
Otázka č.4 – Věnovali jste se ve výuce některému z témat primární prevence?

Graf 4: Zavedení témat primární prevence do výuky.

Primární prevenci se dle výsledků této otázky věnuje 70 (70 %) dotazovaných pedagogů. Odpověď „Ne“ uvedlo 30 (30 %) dotazovaných.

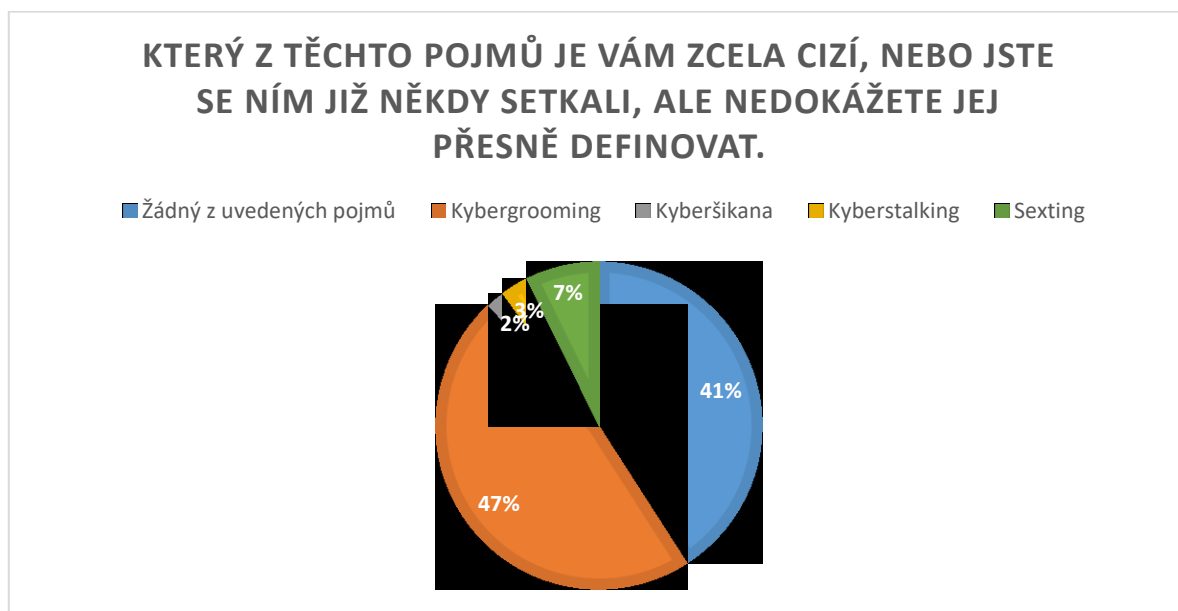
Otázka č.5 – Pokud jste na předešlou otázku odpověděl/a ano, kterému z těchto témat se věnujete v současné době nejčastěji?

Graf 5: Nejčastěji probíraná témata primární prevence.

Jednalo se o další otevřenou otázku, na kterou v tomto případě neodpovědělo 35 respondentů (31 %). Někteří respondenti uváděli více než jedno téma. Nejčastěji se v odpovědi vyskytovalo téma návykových látek (24 %). Do kategorie rizikového chování na internetu (17 %) byly zařazeny odpovědi typu „*kyberšikana, bezpečný pohyb na internetu, dodržování pravidel vzájemné komunikace, rizika sociálních sítí, focení a natáčení kamarádů...*“. Dále následovalo rizikové sexuální chování (8 %), vandalismus (7 %), sebepoškozování (5 %), klasická školní šikana (4 %) a netolismus (4 %).

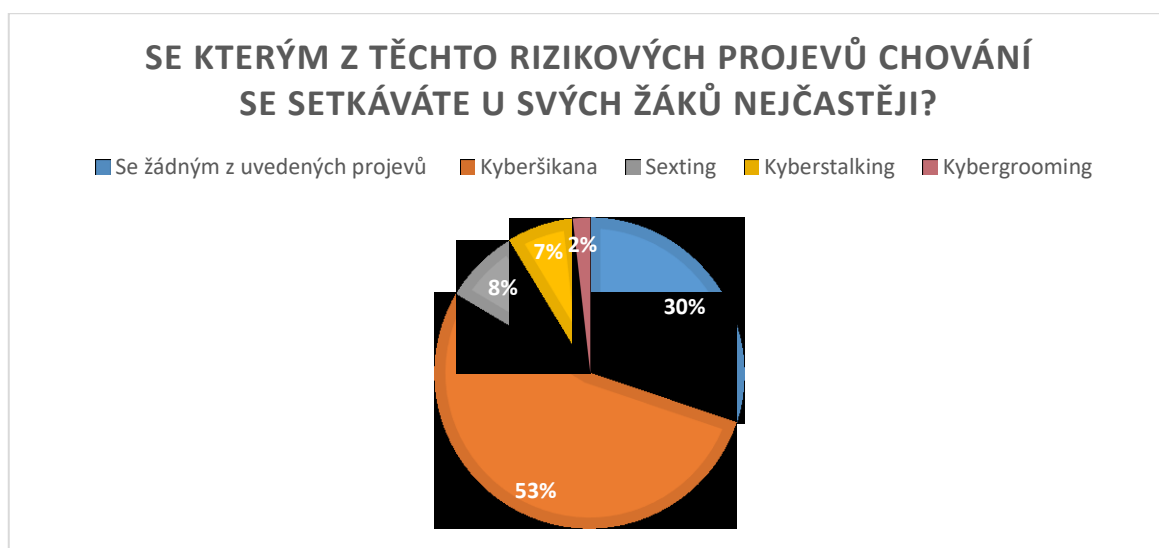
Otázka č.6 – Který z těchto pojmů je Vám zcela cizí, nebo jste se s ním již někdy setkali, ale nedokážete jej přesně definovat.

Graf 6: Povědomí o rizikových jevech na internetu.

V této otázce mohli respondenti vybrat jednu nebo více odpovědí. Z celkového počtu odpovědí byl téměř v polovině případů vybrán kybergrooming (47 %). Druhou nejčastější odpovědí (41 %) byl “žádný z uvedených pojmů“, tudíž se dá předpokládat, že menší polovina učitelů má povědomí o této problematice. V malé míře byla zastoupena odpověď sexting (7 %), kyberstalking (3 %) a kyberšikana (2 %).

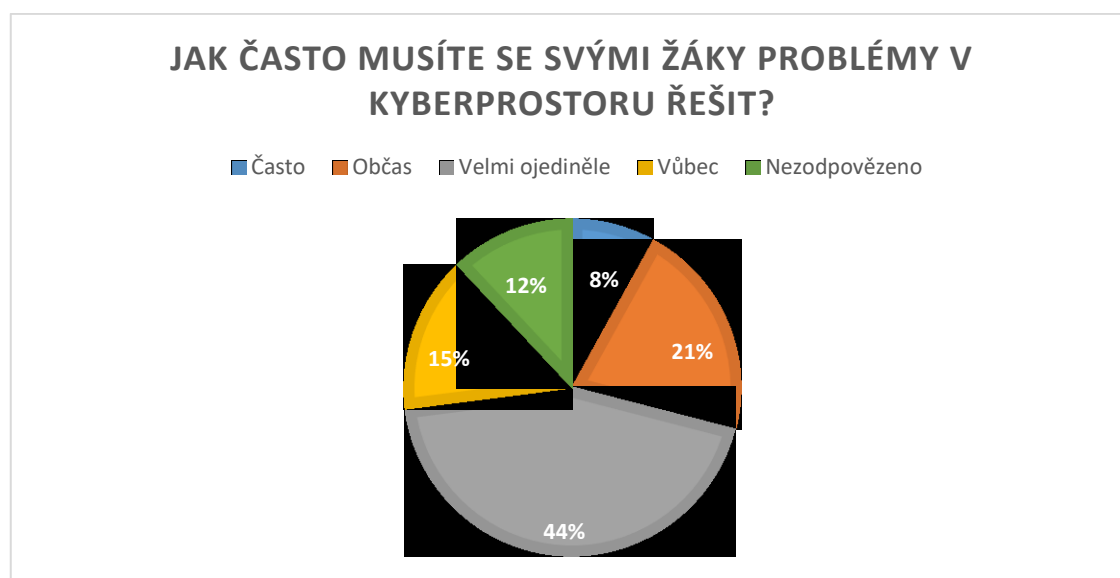
Otázka č. 7 – Se kterým z těchto rizikových projevů chování se setkáváte u svých žáků nejčastěji?

Graf 7: Nejčastější projevy rizikového chování u žáků.

Cílem dané otázky bylo zjistit, jaké vybrané projevy rizikového chování lze u žáků pozorovat nejčastěji. Z grafu je patrné, že nejobvyklejším projevem je kyberšikana (53 %). Patrná část respondentů (30 %) však uvedla, že se nesetkali se žádným z uvedených projevů chování. O porovnání méně častou odpovědí byl sexting (8 %), kyberstalking (7 %) a kybergrooming (2 %).

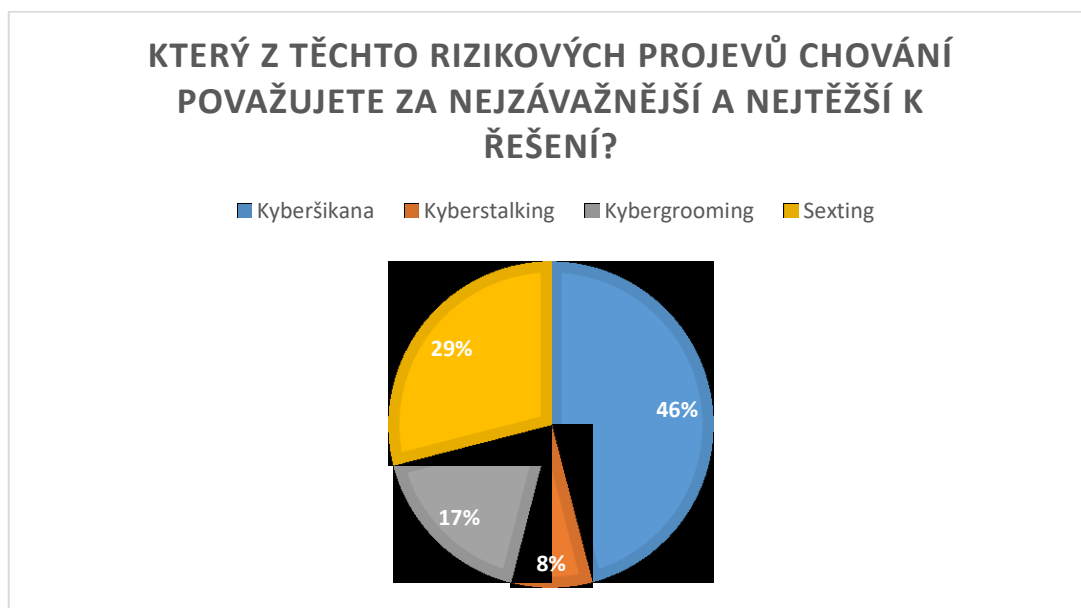
Otázka č. 8 – Jak často musíte se svými žáky problémy v kyberprostoru řešit?

Graf 8: Četnost výskytu problémů v kyberprostoru.

Otázka č. 8 byla opět otevřená. Její výsledky jsem opět rozřadila do pěti kategorií. Do první kategorie jsou zařazeny dotazníky, ve kterých tato otázka nebyla zodpovězena (12 %). Největší část respondentů spadá do kategorie „Velmi ojediněle“, kde jsem řadila převážně odpovědi typu: „1-2x školní rok, jednou za pololetí, velice ojediněle, zhruba jednou za rok, výjimečně“. Další skupinu „Občas“ (21 %) jsem vytvořila na základě odpovědí: „1 měsíčně, občas, několikrát do roka, méně často, co dva až tři měsíce“. Vůbec se s tímto problémem nesetkalo 15 (15 %) respondentů. Do poslední kategorie „Často“ (8 %) patří například tyto odpovědi: „Minimálně jednou za měsíc, často, řeším pravidelně, mohl bych neustále, týdně“

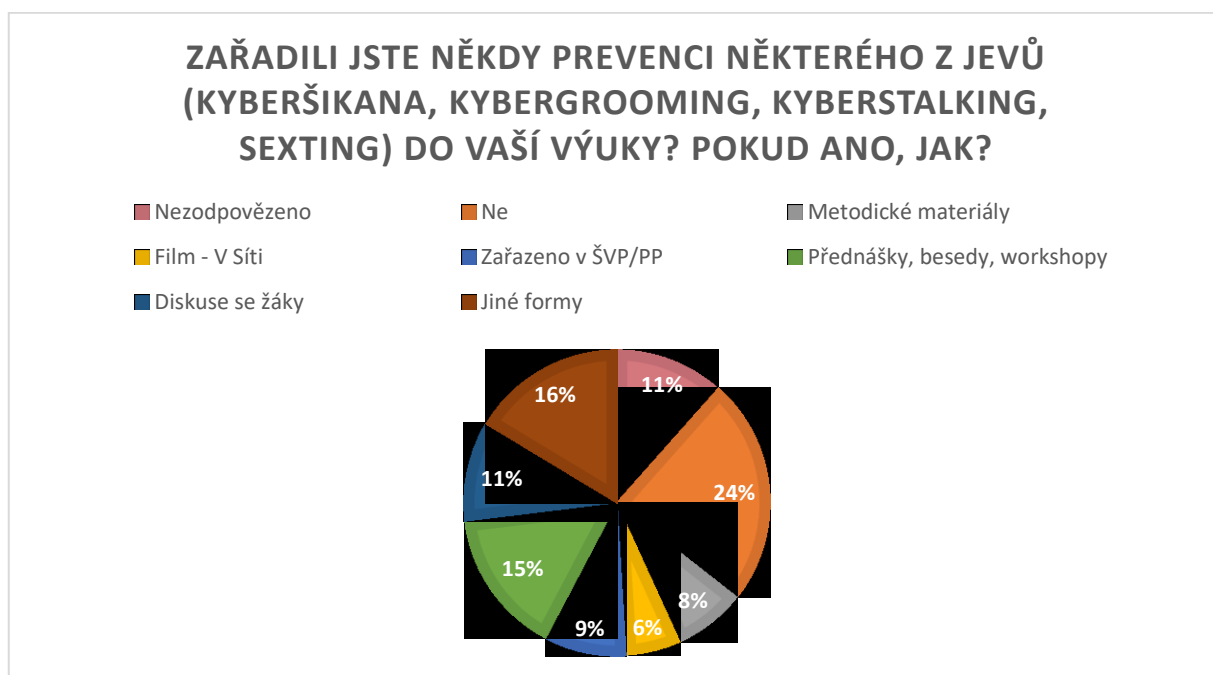
Otázka č. 9 – Který z těchto rizikových projevů chování považujete za nejzávažnější a nejtěžší k řešení?

Graf 9: Nejzávažnější projevy rizikového chování.

Pomocí této otázky jsem došla k výsledku, že téměř polovina (46 %) dotazovaných považuje kyberšikanu za nejzávažnější rizikový projev chování. Na druhém místě je sexting (29 %), na třetím kybergrooming (17 %) a na posledním místě se nachází kyberstalking (8 %).

Otázka č. 10 – Zařadili jste někdy prevenci některého z jevů (kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking, sexting) do Vaší výuky? Pokud ano, jak?

Graf 10: Zařazení prevence bezpečného internetu do výuky.

Na danou otevřenou otázku neodpovědělo, nebo napsalo odpověď „ne“ dohromady 37 (37 %) pedagogů. Zbýlých 63 odpovědí jsem opět rozřadila na základě podobností do následujících kategorií. „Jiné formy“ (16 %) obsahuje například tyto odpovědi: „*formou dramatické výchovy – hra v roli, slohová práce, škola v přírodě, v rámci čtení literatury*“. Téměř podobný počet pedagogů (15 %) odpovědělo, že nejčastěji využívají pomoci odborníků v rámci seminářů, přednášek, besed a workshopů. Další kategorii tvoří odpovědi „diskuse se žáky“ (11 %). Několik pedagogů (9 %) také odpovědělo, že toto téma vyučovali na základě školního preventivního programu, nebo bylo zařazeno v předmětu na základě školního vzdělávacího programu. Poslední dvě skupiny tvoří využívání metodických materiálů (8 %) a také zhlédnutí filmu *V síti* (6 %).

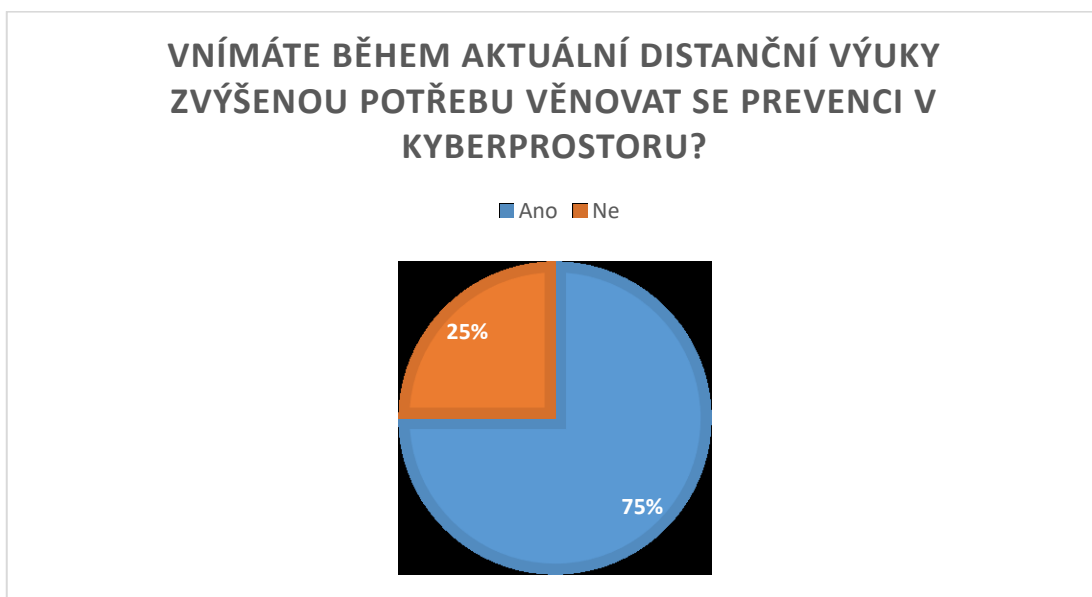
Otázka č. 11 – Jakým způsobem se Vám daří u žáků odhalovat problémové projevy chování v kyberprostoru?

Graf 11: Způsoby odhalování projevů problémového chování.

Respondenti měli možnost vybrat jednu či více odpovědí. S problémem se vůbec nesetkalo 29 (14 %) respondentů. Největší procento tvoří odhalování problémových projevů chování s pomocí spolužáků oběti (24 %), tato odpověď byla zatrhnuta 48krát. Výběr možnosti, kdy se pedagogům svěřila samotná oběť (19 %) byl zvolen 38krát. Následovalo 35krát vlastní pozorování (17 %), 29krát upozornění rodičem (14 %) a 23krát upozornění dalším pedagogem (12 %).

Otázka č. 12 – Vnímáte během aktuální distanční výuky zvýšenou potřebu věnovat se prevenci v kyberprostoru?

Graf 12: Důležitost prevence v kyberprostoru během distanční výuky.

Otázkou č. 12 se přesouváme do poslední části dotazníku, která byla zaměřena na zasazení primární prevence do distanční formu výuky. Většina respondentů (75 %) vnímá zvýšenou potřebu věnovat se prevenci v kyberprostoru. Pouze 25 pedagogů (25 %) tuto potřebu nevnímá.

Otázka č. 13 – Pozorujete u svých žáků během distanční výuky častější výskyt rizikových projevů chování v kyberprostoru?

Graf 13: Změny v četnosti výskytu rizikových projevů chování během distanční výuky.

Zde se setkáváme s výsledkem, kdy většina dotazovaných (75 %) nepozoruje častější výskyt rizikových projevů chování v kyberprostoru, který naopak vnímá jen 25 (25 %) dotazovaných.

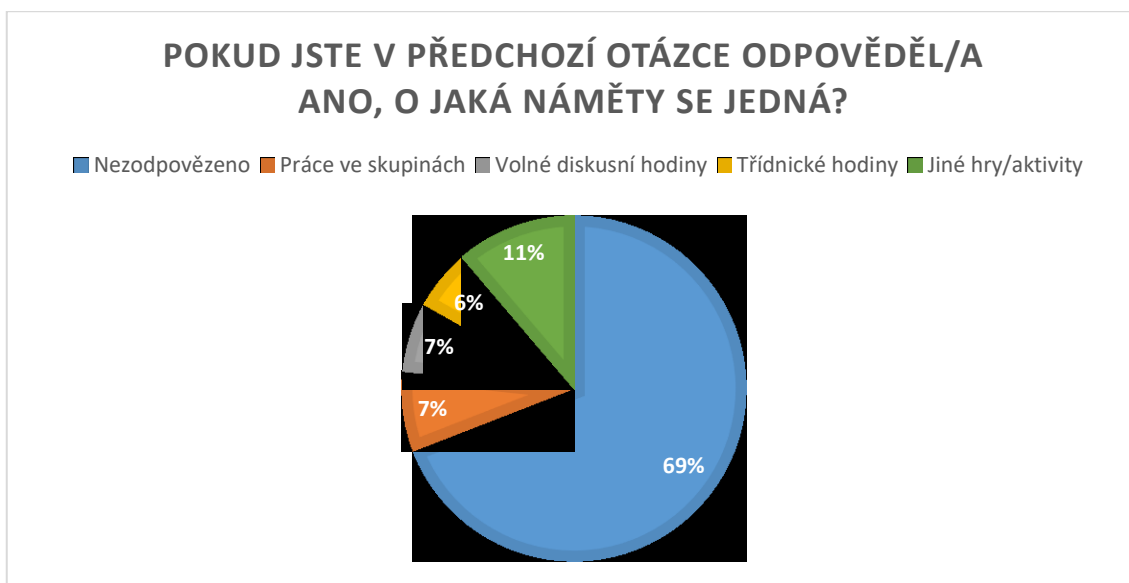
Otázka č. 14 – Zavedl/a jste během distanční výuky nějaké nové náměty zacílené na sociální vazby a pozitivní klima mezi žáky?

Graf 14: Zavedení nových námětů během distanční výuky.

Z větší části volili respondenti odpověď „ne“ (69 %), pouze 31 (31 %) představilo do své výuky nové náměty zaměřené na budování pozitivního klimatu mezi žáky.

Otázka č. 15 – Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, o jaké náměty se jedná?

Graf 15: Nové náměty zacílené na pozitivní klima mezi žáky.

Tato poslední, otevřená otázka navazovala na předcházející otázku a zjišťovala, jaké nové náměty učitelé do své výuky zařadili. Na otázku neodpovědělo 74 (69 %) respondentů. Zbývajících 26 vypsalo ve většině případů více než jeden námět. Tyto náměty jsou dále zastoupeny v následujících kategoriích.

„Jiné hry/aktivity“ pokrývají například odpovědi: „*Stáhli jsme si aplikaci strava a společně distančně sportujeme, společné online snídaně, hrajeme upravenou hru: Máme rádi Česko, dny barev, účesů, masek*“. Dále se vyskytuje odpověď „práce ve skupinách“ (7 %), „volné diskusní/povídací hodiny“ (7 %) a jako poslední „(dobrovolné) třídnické hodiny“ (6 %).

5.4 Zhodnocení výsledků dotazníkového šetření

Výzkumným šetřením se podařilo zjistit několik informací. V této části bych se chtěla zaměřit především na to, zda se podařilo zodpovědět všechny výzkumné otázky.

1. Věnuje se tématům primární prevence více než 50 % dotazovaných pedagogů?

Jelikož byl dotazník rozposlán všem učitelům na vybraných základních školách, setkáváme se s velkým množstvím aprobací. Na základě již zmíněné teorie jsem předpokládala, že se tématům primární prevence bude věnovat většina dotazovaných.

Na zodpovězení této otázky byla v dotazníkovém šetření zaměřena otázka č. 4 a také částečně otázka č. 10. Z výsledků vyplývá, že se výuce primární prevence věnovalo 70 % dotazovaných pedagogů. Tento fakt hodnotím velmi příznivě, stejně jako informaci, že i samotným tématům rizikového chování na internetu se věnovala více než polovina respondentů.

2. Jaký z uvedených pojmů rizikového chování na internetu je pedagogům nejméně známý?

Tuto otázku jsem si položila hlavně pro to, abych odhalila, kde se potencionálně skrývá nejslabší místo v oblasti prevence dané problematiky. Pomocí dotazníkového šetření jsem došla k výsledku, že nejméně známým je pro pedagogy kybergrooming. Ten byl respondenty jako jedna z možností vybrán 52krát. Tento výsledek mě nijak nezaskočil, jelikož jsem se s podobnou reakcí setkávala ve svém okolí. Pokud jsem o daném jevu hovořila, ve většině případů jsem jej musela dalším osobám objasnit. Doufám, že i samotný dotazník napomohl

k tomu, aby si po jeho vyplnění pedagogové o daném jevu zjistili více a prohloubili tak své znalosti.

3. Jak často se u svých žáků setkávají s projevy rizikového chování na internetu?

V tomto případě se jednalo o otevřenou otázku č. 8. V této otázce jsem nechala pedagogům volnou ruku, aby mohli napsat přesnou četnost výskytu projevů rizikového chování. Pravdou však je, že téměř polovina respondentů četnost popisovala právě slovy „Občas, často, minimálně, skoro vůbec...“ Na základě tohoto zjištění, jsem se rozhodla výsledky zařadit do již zmíněných kategorií.

Potěšující je, že téměř polovina respondentů (44 %) se s projevy rizikového chování u svých žáků setkává jen velmi ojediněle či vůbec (15 %). Několik odpovědí respondentů bylo znepokojujících, jelikož jsem se setkávala i s odpovědí „*mohl bych řešit neustále*“ nebo „*řeším týdně*“. Občasně nebo často se však s tímto problémem potýká pouze 29 % dotazovaných pedagogů.

4. Jakým způsobem zařazují prevenci rizikového chování na internetu do výuky?

Na tuto otázku se také díky dotazníku podařilo nalézt odpověď. Pomocí otevřené otázky č. 10 bylo zjištěno, že ve většině případů se učitelé obracejí na pomoc odborníků. Často tak využívají nejen besed, seminářů či workshopů, ale používají i veřejně dostupné metodické materiály. Nejčastěji zmíněným zdrojem těchto materiálů byla stránka e-bezpečí. S využitím metodických materiálů byl spojován i film *V síti*, ke kterému e-bezpečí připravilo nejen materiály, ale i další náměty na diskusi. Dle výsledků volí 11 % dotazovaných diskusi či jinou formu promluvy se žáky. Dále se objevovaly i další formy zařazení této problematiky do výuky. Vyzdvihla bych zařazení problému do dramatické výchovy, kdy se žáci mohou vžít do role oběti i útočnicka, což jim může pomoci v případném řešení skutečného problému.

5. Je věnována zvýšená pozornost prevenci rizikového chování na internetu během distanční výuky?

Jelikož je to již rok, co žáci prezenčně nenavštěvují školu a obecně tráví doma u počítače daleko více času, zajímalo mě, jak se vše promítlo do online distanční výuky a třídního klimatu. V první řadě jsem předpokládala, že klasická forma školní šikany v aktuální době buďto částečně zanikla, anebo se změnila na kyberšikanu. Proto jsem chtěla zjistit, zda pedagogové pozorují nárůst kyberšikany a také zda se rozhodli do výuky zařadit nové náměty, které šíření tohoto problému zamezí. Z otázek 12 a 13 vyplývá, že přestože většina

dotazovaných nepozoruje nárůst rizikových projevů chování, vnímají zvýšenou potřebu se zkoumané problematice více věnovat. Přestože si tuto potřebu uvědomuje 75 % respondentů, do výuky zařadilo nové náměty pouhých 31 %. V odpovědích často zazněl argument, že se učitelé soustředí hlavně na „klasickou, hlavní“ výuku a na zbytek není čas.

6 NAVRŽENÍ AKTIVIZAČNÍCH METOD

Navržené aktivity jsou orientovány na primární prevenci rizikových jevů v online prostoru. Především se zaměřují na kyberšikanu, kybergrooming a sexting. Prvních pět činností je zaměřeno na podporu obecného bezpečí žáků na internetu. Aktivity 6., 7., 8. jsou zaměřeny na sexting a kybergrooming. Jelikož dle výsledků dotazníkového šetření (otázka 6.) patří právě tyto jevy k nejméně známým mezi pedagogy, rozhodla jsem se vytvořit aktivity, které přinesou nové poznatky nejen žákům, ale právě i pedagogům. Hlavním cílem všech aktivit je rozšíření povědomí o těchto problémech a poskytnutí informací, které žákům pomohou v prevenci či řešení jmenovaných jevů. Aktivity jsou určeny pro žáky na 2. stupni základních škol, jejich vhodnost je však na posouzení pedagoga, který se aktivity rozhodne využít. Samotný pedagog by měl být obeznámen s danou problematikou, aby žákům mohl poskytnout potřebné dodatečné informace, a využít tak celý potenciál aktivit.

Aktivity mohou být využity nejen v hodinách výchovy k občanství či informačních a komunikačních technologií, ale také například v suplovaných hodinách, školních projektových dnech a školních výletech.

Všechny činnosti byly navrženy tak, aby je bylo možno pomocí drobných změn jednoduše převést i do distanční formy výuky a odpovídaly aktuální situaci.

1. Já a online svět

Cíl: Aktivita rozvíjí diskusi a slouží jako úvod do celé problematiky. V menší míře se zaměřuje na primární prevenci, vše záleží na tom, jak je diskuse řízena. Pro pedagoga poslouží k získání lepšího přehledu o aktivitě žáků na internetu. Žáci prohloubí své znalosti a sdílí zkušenosti se spolužáky.

Cílová skupina: 2. stupeň základních škol

Výukové metody: slovní, diskusní

Organizační forma: hromadná

Časová náročnost: odvíjí se od situace, předpoklad je 10-20 minut

Pomůcky: vytištěné a rozstříhané otázky z Přílohy č. 1

Popis aktivity: Se žáky se nejlépe usadíme do kruhu, kde jsou uprostřed rozloženy nastříhané kartičky. Každý žák si vylosuje kartičku s otázkou, poté si žáci přečtou svou

otázku, pokud je potřeba, všichni dostanou chvíli na to, aby si svou odpověď promysleli. Poté žáci postupně nahlas čtou kartičky a odpovídají na svou otázku podle vlastních názorů a zkušeností. U některých otázek je vhodné, aby je pedagog dále rozvedl, nebo dodal potřebné informace. Na konci aktivity je také vhodné dát žákům prostor vyjádřit se k jiným otázkám nebo se doptávat na další informace.

2. Desatero bezpečného internetu

Cíl: Žáci vytvoří svá vlastní pravidla a zároveň si uvědomí proč je důležité je dodržovat.

Cílová skupina: 2. stupeň základních škol

Výukové metody: slovní, brainstorming, diskusní

Organizační forma: hromadná, skupinová práce

Časová náročnost: 30-45 minut.

Pomůcky: papír, psací potřeby, barevné fixy, tabule, křída

Popis aktivity: Žáci jsou podle počtu rozdělení do dvou nebo tří skupin, úkolem každé skupiny je vytvořit vlastní desatero bezpečného internetu. K dispozici mají papír a veškeré psací potřeby. Žáci ve skupince společně vymyslí co nejvíce pravidel (ideálně deset), které by mohly vést k bezpečnějšímu užívání internetu. K vytváření desatera mohou využít své znalosti, zkušenosti, nebo přijít s úplně novými pravidly. Jakmile jsou žáci hotovi, pedagog na tabuli vypíše desatero bezpečného internetu, které je dostupné na stránkách této adrese: <http://www.bezpecnyinternet.cz/deti/rady-pro-tebe/desatero-bezpecneho-internetu.aspx?kurz=true>.

Každá skupinka přečte svá pravidla a vysvětlí, proč uvedli zrovna tyto a v čem je považují za důležitá. Nakonec svá pravidla mohou porovnávat s těmi, které jsou vypsány na tabuli. Vytvořená pravidla každé skupinky se mohou vystavit na třídní nástěnce, kde budou žákům na očích.

3. Projektová činnost

Cíl: Žáci se během vytváření projektu seznámí s projekty a stránkami, které se zaměřují na primární prevenci v oblasti bezpečného internetu. Svě nové poznatky dále předají spolužákům.

Cílová skupina: 2. stupeň základních škol

Výukové metody: slovní, brainstorming, diskusní, projektová výuka

Organizační forma: hromadná, skupinová práce

Časová náročnost: individuální (práce na projektu + prezentování v hodině)

Pomůcky: papír, psací potřeby, počítač, dále dle individuálních potřeb žáků

Popis aktivity: Žáci jsou rozděleni do skupinek, každá skupinka dostane za úkol jakoukoli formou (prezentace, plakát, mluvený projev...) zpracovat jednu ze stránek či projektů, které se věnují internetové bezpečí. Žáci na zpracování dostanou týden. V následující hodině dostane každá skupinka 10 minut na výstup, ve kterém spolužákům svou práci představí. Měli by zmínit, na co se stránka či projekt zaměřuje, jaké informace tam našli, k čemu jim tyto informace mohou pomoci a vybrat jeden příspěvek, který je na stránkách nejvíce zaujal. Uvedeny jsou i návrhy na stránky a projekty ke zpracování, výběr si každý pedagog může upravit podle svého.

- E-bepečí (<https://www.e-bezpeci.cz/>)
- Projekt Bud' safe online.
- Bezpečný internet (<http://www.bezpecnyinternet.cz/>)
- Kraje pro bezpečný internet (<https://www.kpbi.cz/>)
- Internetem bezpečně (<https://www.internetembezpecne.cz/>)

4. Zabezpečení účtů

Cíl: Rozvinout u žáků schopnost vytvoření silného hesla a také vědomí o nebezpečí zneužití hesla.

Cílová skupina: 2. stupeň základních škol

Výukové metody: slovní, diskusní, aktivizační, výuka podporovaná počítačem

Organizační forma: hromadná

Časová náročnost: 10 minut, s doprovodnými videi 25 minut

Pomůcky: tabule, křída, počítač, dataprojektor

Popis aktivity: Na úvod aktivity je vhodné vést se žáky diskusi. Ptát se například na to, kde všude si musí vytvořit heslo, kdo jejich heslo zná, komu by jej nikdy neměli dávat, jak někdo může zneužít cizí heslo apod. Poté začíná samotná aktivita, která děti naučí, jak je jednoduché vytvořit složité heslo. Žákům je vše vysvětleno na jednoduchých příkladech. Nejdříve se ve třídě žáci shodnou na několika slovech či krátké větě, což poslouží pro základ hesla. Jako příklad uvedu „skákal pes přes oves“. Pedagog následující postup pro lepší přehlednost vysvětluje a zapisuje na tabuli. Z každého slova se ponechají pouze první

písmena, některá podle vlastního uvážení napíšeme velkým a jiná malým písmenem. V tomto případě dostaneme například „SPpO“. Nyní kamkoli mezi písmena vložíme alespoň 4 číslice, pro lepší zapamatování může jít například o rok narození a dostaneme tak výsledné heslo „19SPp9O7“. Další možný postup může být odstranění samohlásek či souhlásek ze slov, nebo napsání slova obráceně. Poté si každý z žáků tvorbu hesla může vyzkoušet na svém jméně, ve kterém odstraní samohlásky a mezi písmena může vložit rok svého narození. Tuto aktivitu může pedagog obohatit o videa:

Zabezpečení e-mailu: <https://www.youtube.com/watch?v=hRKEeuRqXIg>

Zabezpečení her: <https://www.youtube.com/watch?v=YauqcF2mVvo>

Zabezpečení Instagramu: <https://www.youtube.com/watch?v=CKOAJLKcsi4>

5. Sdílení informací

Cíl: Aktivita pomůže žákům rozlišovat mezi informacemi, které o sobě na internetu mohou sdílet a které ne.

Cílová skupina: 2. stupeň základních škol

Výukové metody: slovní, diskusní, aktivizační

Organizační forma: hromadná

Časová náročnost: 15 minut

Pomůcky: papír, pastelky

Popis aktivity: Všichni žáci si na začátku aktivity na jeden kus papíru nakreslí červený křížek a na druhý zelenou fajfku. Popřípadě lze využít jiný styl odpovědí. Žáci například mohou pouze zvedat ruce, nebo vstávat ze židle. Pedagog bude postupně číst informace uvedené v tabulce. Žáci mají za úkol se rozhodnout, zda se jedná o informaci, kterou mohou sdílet na internetu i s cizím člověkem – zvednou papír se zelenou fajfkou. Pokud se jedná o soukromou informaci, kterou je nebezpečné sdílet – zvednou papír s červeným křížkem. Pokaždé by se měl pedagog zeptat na vysvětlení jejich rozhodnutí. Na konci aktivity žáci zkusí vymyslet další informace, které považují za bezpečné nebo nebezpečné ke sdílení.

Jméno	Příjmení
Přezdívka	Věk
Datum narození	Adresa bydliště
E-mailová adresa	Telefonní číslo
Počet sourozenců	Záliby a koníčky
Kroužky, které navštěvuješ	Oblíbený film
Osobní názory a postoje	Finanční příjem rodičů
Kam chodíš do školy	Číslo účtu/kreditní karty

6. Sexting

Cíl: Upozornit žáky na možné následky sextingu.

Cílová skupina: 8. a 9. třída

Výukové metody: slovní, diskusní, práce s textem

Organizační forma: hromadná

Časová náročnost: 20-45 minut

Pomůcky: vytištěný článek, papír, psací potřeby

Popis aktivity: Na začátku aktivity by již žáci měli být obeznámeni s pojmem sexting.

Každý žák dostane vytištěný následující článek:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/revenge-porno-ibsa-sexualni-nasili-vydirani.A210216_135621_domaci_vlc

Během čtení si žáci budou podtrhávat informace, které jsou pro ně nové nebo zarážející. Po přečtení bude jejich dalším úkolem sepsat v několika větách krátké shrnutí toho, co se v článku dozvěděli. Shrnutí by mělo obsahovat informace, které považují za nejdůležitější k zapamatování. Následně žáci objasní, jaké pasáže si v textu podtrhli a také přečtou své shrnutí textu. Na konci může pedagog se žáky vést diskusi a ptát se například na to, co si žáci o článku myslí, zda se s něčím podobným setkali, nebo jak by se zachovali v této situaci oni.

7. (Ne)bezpečné chatování

Cíl: Žáci si uvědomí zásady bezpečného chatování a možná nebezpečí sdílení soukromých informací s cizími lidmi.

Cílová skupina: 2. stupeň základních škol

Výukové metody: slovní, diskusní, brainstorming, aktivizační, práce s textem

Organizační forma: hromadná

Časová náročnost: 20-45 minut

Pomůcky: Příloha č. 2 (vytištěná), psací potřeby

Popis aktivity: Pedagog rozdá žákům vytištěnou konverzaci mezi dvěma návštěvníky online chatu. Žáci si konverzaci nejprve přečtou a poté zvýrazní všechny části, které představují nebezpečné sdílení soukromých informací a mohou přinést potencionální rizika. Poté se pedagog žáků zeptá, co si o této konverzaci myslí, zda jim na ni přijde něco zvláštního apod. Následně pedagog konverzaci společně s žáky postupně pročítá a žáci zmiňují části, které mají zvýrazněné jako rizikové. O rizikových částech je dále vedena diskuse (proč jsou rizikové, jak tyto informace může někdo zneužít, k čemu může dojít...).

Na vytištěném listu si žáci udělají pod konverzací poznámky. Zapišou si zde, jaké informace nikdy s cizím člověkem nesdílet (celé jméno, adresu, telefonní číslo...).

V poslední části aktivity mají žáci za úkol navrhnout jiné, bezpečné odpovědi za uživatele „Kajka4“. Své varianty opět objasní a zdůvodní, proč se jedná o vhodnější odpověď.

8. Přidat do přátel

Cíl: Aktivita upozorní žáky na možná nebezpečí spojená s přidáváním si neznámých lidí do přátel na Facebooku či jiných sociálních sítích.

Cílová skupina: 2. stupeň základních škol

Výukové metody: slovní, diskusní, brainstorming, výuka podporovaná počítačem

Organizační forma: hromadná

Časová náročnost: 45 minut

Pomůcky: Příloha č. 3, počítač, dataprojektor

Popis aktivity: Pedagog žákům přes dataprojektor promítne „screenshot“ profilu neznámého uživatele Facebooku. Žáci mají za úkol si představit, že jim tento člověk poslal žádost o přátelství. Nejdříve se žáci podělí o svůj názor na tento profil, co si o něm myslí, čeho si všimnou nejdříve a zda by si tohoto člověka do přátel přidali. Dále také zhodnotí informace, které jsou jim přístupné bez „přidání do přátel“ a na jejich základě je vedena diskuse, zda by se domnívali, že se jedná o reálný či falešný profil. Tímto se aktivita přesouvá do druhé části, kdy se žáky pedagog diskutuje a zároveň je poučuje o tom, na co si dávat pozor a jak odhalit falešný profil. Především je dobré žáky upozornit, aby věnovali zvýšenou pozornost:

- Přátelům neznámého uživatele (máte vůbec nějaké společné přátele? Má neznámý v přátelích podezřele mnoho cizinců z různých zemí?)

- Fotkám neznámého uživatele (má fotky, kde je mu vidět do obličeje? Vypadají reálně? Je označen na fotkách u jiných uživatelů?)
- Informacím o uživateli (nejsou v informacích nějaké nesrovnalosti?)
- Aktivitě na Facebooku (je to nově založený profil? Přidává příspěvky na zed'?)

Pokud je to možné, žákům také pedagog předvede, jak si mohou přes Google vyhledat obrázek a ověřit tak jeho pravost a zdroj. Tuto znalost mohou využít právě při ověřování pravosti profilové fotografie.

Pokud je aktivita prováděna se staršími žáky (8. či 9. třídy), je přínosné, aby byla zakončena následujícím článkem: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/72-kazuistiky/1429-peter-chapman-vs-ashleigh-hall-velka-britanie-2010>

Zde se žáci dozvědí o reálném případě kybergroomingu a také si mohou prohlédnout profil, který útočník využíval. Z tohoto profilu je použita fotka i pro vytvoření neznámého uživatele v této aktivitě.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce s názvem „*Prevence v oblasti bezpečného internetu pro žáky druhého stupně základní školy*“ bylo zmapování a osvětlení rizikových projevů chování na internetu a také možnosti jejich prevence. Mezi rizikové projevy byly v této práci zařazeny především kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking a sexting.

V rámci teoretické části jsem se v první kapitole věnovala rizikovému chování a primární prevenci. Speciálně zde byla zmíněna možnost využití občanské výchovy, jako ideálního předmětu k zařazení témat primární prevence. Druhá kapitola byla zaměřena na samotné rizikové projevy chování na internetu. Zde jsem z velké části čerpala informace z publikací Kamila Kopeckého, který je také vedoucím národního projektu E-bezpečí. V poslední kapitole teoretické části se zabývám možnou prevencí bezpečného chování na internetu. Charakterizují například netiketu a desatero, které pomáhají stanovovat důležitá pravidla bezpečnosti na internetu. Zmíněno je také několik institucí a projektů, které se této problematice věnují. Znalost těchto institucí a projektů může být velmi přínosná, jelikož svou činností přispívají nejen k prevenci, ale zároveň vytvářejí bezpečné místo, kde se případné oběti mohou obrátit o pomoc.

Na začátku praktické části jsem se věnovala možnostem prevence vybraných rizikových jevů. Ve výzkumné části jsem si dala za úkol zmapování informovanosti učitelů na základních školách o dané problematice a také způsobu její realizace ve výuce. Pro tyto účely jsem zvolila dotazníkové šetření, které bylo vytvořeno přes portál *Survio* a následně rozesláno na e-mailové adresy respondentů. Během jednoho týdne se mi podařilo získat 100 vyplněných dotazníků, ze kterých jsem vycházela při zkoumání výsledků.

V rámci dotazníkového šetření se mi podařilo dojít k několika zajímavým zjištěním. V první řadě bych ráda poukázala na výsledky otázky č. 6. Z té vyplývá, že povědomí o terminologii spojené s rizikovým chováním na internetu má pouze 41 % respondentů. Čtyřicet sedm procent respondentů označilo kybergrooming za jev, který neznají, nebo by jej nedokázali definovat. Je tedy důležité rozšířit potřebné informace mezi učitele, kteří by dále mohli předávat své znalosti žákům. Z výsledků také plyne, že problémy spojené s kyberprostorem muselo alespoň jednou se žáky řešit 73 % respondentů. Tato informace poukazuje na rozšířenost těchto rizikových jevů a zároveň upozorňuje na to, jak je důležité tuto problematiku se žáky řešit. O to se ostatně snaží větší polovina respondentů, nejčastěji

spoléhají na pomoc odborníků, filmů nebo dalších materiálů, které mohou zařadit do své výuky.

Domnívám se, že se všechny stanovené cíle mé práce podařilo naplnit. S ohledem na výsledky dotazníku byly také vytvořeny náměty na aktivizační metody, které mohou posloužit jako pokyny či inspirace k zajímavé formě výuky tohoto tématu. Úkolem učitelů, a také rodičů, je žáky seznámit s možnými riziky, se kterými se na internetu mohou setkat. Důležitá je však nejen teoretická znalost pojmů a informací, ale také praktická dovednost předcházení a popřípadě řešení možných problémů. Žáci by také měli vědět, že se s těmito problémy mají na koho obrátit, ať už se jedná o jejich rodiče, učitele či zmíněné instituce a projekty.

SEZNAM OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Obrázek 1: Témata zařazená do výuky OV řediteli ZŠ (podíl ZŠ v %) (Zdroj: Česká školní inspekce, 2016)	12
Graf 1: Pohlaví respondentů.	39
Graf 2: Délka učitelské praxe respondentů.	39
Graf 3: Předměty vyučované respondenty.	40
Graf 4: Zavedení témat primární prevence do výuky.	40
Graf 5: Nejčastěji probíraná témata primární prevence.	41
Graf 6: Povědomí o rizikových jevech na internetu.	42
Graf 7: Nejčastější projevy rizikového chování u žáků.	42
Graf 8: Četnost výskytu problémů v kyberprostoru.....	43
Graf 9: Nejzávažnější projevy rizikového chování.	44
Graf 10: Zařazení prevence bezpečného internetu do výuky.....	44
Graf 11: Způsoby odhalování projevů problémového chování.	45
Graf 12: Důležitost prevence v kyberprostoru během distanční výuky.....	46
Graf 13: Změny v četnosti výskytu rizikových projevů chování během distanční výuky.	46
Graf 14: Zavedení nových námětů během distanční výuky.....	47
Graf 15: Nové náměty zacílené na pozitivní klima mezi žáky.	47

PŘÍLOHY

Příloha č. 1:

Na kolika sociálních sítích máš účet? A kde trávíš nejvíce času?	Stalo se ti někdy, že se ti někdo naboural do účtu?	Stalo se ti, že tě kontaktoval někdo, s kým si psát nechceš? Jak si reagoval?
Kolik času denně na internetu trávíš? Myslíš si, že je to hodně nebo málo?	Máš nějaké internetové kamarády?	Viděl si někdy na internetu něco, co tě šokovalo?
Ptáš se na povolení, než sdílíš fotky, na kterých je nějaký tvůj kamarád?	Chodíš do online chatovacích místností?	Kdo je tvůj oblíbený influencer?
Máš přehled o tom, kde všude na internetu uvádíš své osobní informace?	Přidáváš své fotky na internet?	Můžeš jmenovat 3 tipy, jak surfovat bezpečně online?
Dostal ses někdy do online hádky s někým cizím?	Za kým bys šel, pokud by se ti na internetu stalo něco špatného?	Co tě nejvíce baví dělat na internetu?

Hraješ nějaké online hry?	Napsal si někdy někomu negativní komentář?	Přidal sis do přátel někoho, koho neznáš?
Šel by si ven s někým, koho si poznal online?	Přidal někdo na internet tvou fotku, přestože sis to nepřál?	Podle čeho například dokážeš poznat, že se jedná o fake profil?
Záleží ti na tom, kolik máš na sociálních sítích sledujících?	Zajímají se rodiče o to, co na internetu děláš?	Máte doma nastavená nějaká pravidla ohledně užívání počítače a internetu?
Co si myslíš, že je největší riziko užívání internetu?	V čem vidíš největší pozitiva internetu?	Nakupuješ na internetu i sám, nebo pouze se svolením rodičů?
Stalo se ti, že tě na internetu někdo podvedl?	Jaké stránky navštěvuješ nejčastěji?	Zná někdo tvé přihlašovací údaje a hesla, které na internetu používáš?

Příloha č. 2:

Citrus222: Ahooj! 😊

Kajka4: čauko 😊

Citrus222: Jsem tu na chatu dlouho neviděl tak pěknou holku :D Jak se jinak máš?

Kajka4: jaj, tak děkuju. Taky podle fotek nevypadáš nejhůř :P hej nudaaa, nvm co jiného dělat tak jsem tu xD

Citrus222: Jj těž se nudím no. Kolik ti je vůbec???

Kajka4: je mi 13, tobě?

Citrus222: Zrovna minulej týden jsem slavil 15 :D Odkud jsi?

Kajka4: Z Ostravy co ty? 😊

Citrus222: Lol fakt? Já tež, kde v Ově bydlíš?

Kajka4: V centru 😊

Citrus222: Cooo, ja tež! To je dobrá náhoda :D Tak nechceš mi dát adresu... tě vyzvednu a někde zajdem? tě pozvu třeba na zmrzku nebo tak?? :P

Kajka4: Tak jako asi můžem... Ale můžu nejdřív tak za dvě hod'ky, až se vrátí mamka z práce, protože teď nikdo není doma. Adresa je generála svobody 566/1

Citrus222: omg však nemusíš mamce říkat, že jdeš ven ne? :D Dáme rychle zmrzku a jseš zpátky než je doma.

Kajka4: Noooo. Tak ok, ale nepůjdem radši nikam daleko ať se stihnu vrátit :D v kolik teda sraz?

Citrus222: Se jenom obleču a vyjdu, tak za 20 minut bych u tebe byl asi. Dej mi telefon, tě prozvoním až budu u baráku.

Kajka4: oki, taky se půjdu už přichystat...777621007 tak pak zavolej 😊

Příloha č. 3:

Sebastian Pawlos

[Příspěvky](#) [Informace](#) [Přátelé](#) [Fotky](#) [Videa](#) [Další](#) ▾

[Odpovědět](#)

[Zpráva](#)

...

Sebastian Pawlos vám poslal(a) žádost o přátelství

[Potvrdit žádost](#)

[Odebrat žádost](#)

Úvodní informace

Žije v Ostrava

Příspěvky

[Filtry](#)

Sebastian Pawlos

1. dubna v 9:33 · 🌐

...

Dnes je 1. dubna - APRÍL - den, kdy nesmíte nikomu věřit.

Takže je to vlastně den jako každý jiný.

👍😄 21

2 komentáře 6 sdílení

[To se mi líbí](#)

[Okomentovat](#)

[Sdílet](#)

Zobrazit 1 další komentář

Tomáš Pazdí

Některým nelze věřit celoročně 😄😄😄

To se mi líbí · Odpovědět · 3 d

👍 2

Napište komentář...

[🗨️](#) [😊](#) [📷](#) [📺](#) [🗨️](#)

Fotky

[Zobrazit všechny fotky](#)

Přátelé

[Zobrazit všechny přátele](#)

77 přátel

Příloha č. 4:

DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

1. Uveďte prosím Vaše pohlaví.

Muž

Žena

2. Jaká je délka Vaší učitelské praxe?

Méně než 2 roky

2-6 let

6-15 let

více než 15 let

3. Jaké předměty vyučujete?

.....

4. Věnovali jste se ve výuce některému z témat primární prevence? (Jedná se například o: Vandalismus, sebepoškozování, netolismus, homofobii, užívání návykových látek, rizikové sexuální chování...)

Ano

Ne

5. Pokud jste na předešlou otázku odpověděl/a ano, kterému z těchto témat se věnujete v současné době nejčastěji?

.....

6. Který z těchto pojmů je Vám zcela cizí, nebo jste se ním již někdy setkali, ale nedokážete jej přesně definovat.

Vyberte jednu nebo více odpovědí

Kyberšikana

Kybergrooming

Kyberstalking

Sexting

Žádný z uvedených pojmů

7. Se kterým z těchto rizikových projevů chování se setkáváte u svých žáků nejčastěji?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

Kyberšikana

Kybergrooming

Kyberstalking

Sexting

Nesetkal/a jsem se s žádným z uvedených projevů

8. Jak často musíte se svými žáky problémy v kyberprostoru řešit?

.....

9. Který z těchto rizikových projevů chování považujete za nejzávažnější a nejtěžší k řešení?

Kyberšikana

Kybergrooming

Kyberstalking

Sexting

10. Zařadili jste někdy prevenci některého z jevů (Kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking, sexting) do Vaší výuky? Pokud ano, jak?

.....

11. Jakým způsobem se Vám daří u žáků odhalovat problémové projevy chování v kyberprostoru?

Vyberte jednu nebo více odpovědí

Vlastní pozorování

Upozornil Vás na něj spolužák oběti

Svěřila se Vám sama oběť

Upozornil Vás na něj jiný pedagog

Upozornil Vás na něj rodič

S tímto problémem jste se nesetkal/a

12. Vnímáte během aktuální distanční výuky zvýšenou potřebu věnovat se prevenci v kyberprostoru?

Ano

Ne

13. Pozorujete u svých žáků během distanční výuky častější výskyt rizikových projevů chování v kyberprostoru?

Ano

Ne

14. Zavedl/a jste během distanční výuky nějaké nové náměty zacílené na sociální vazby (přátelské vztahy) a pozitivní klima mezi žáky?

Ano

Ne

15. Pokud jste v předchozí otázce odpověděl/a ano, o jaká náměty se jedná?

.....

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BEDROŠOVÁ, Marie a kol. (2018). *České děti a dospívající na internetu: Zpráva z výzkumu na základních a středních školách. Projekt EU Kids Online IV – Česká republika*. Brno: Masarykova univerzita. [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/media/3115505/eu_kids_online_report.pdf

BEZPEČNÝ INTERNET [online]. [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/>.

BEZPEČNÝ INTERNET. *Desatero bezpečného internetu*. [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <http://www.bezpecnyinternet.cz/deti/rady-pro-tebe/desatero-bezpecneho-internetu.aspx?kurz=true>.

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ. *Nebezpečné pronásledování*. [online]. 21. 04. 2009. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/trestne-ciny/nebezpecne-pronasledovani/>.

ČECH Ondřej a Nicole ZVONÍČKOVÁ. *Nebezpečí kyberšikany: internet jako zbraň?*. České Budějovice: Theia - krizové centrum, 2017. ISBN 978-80-904854-4-0.

ČERNÁ, Alena. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. Psyché. ISBN 978-80-210-6374-7.

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Tematická zpráva: Občanské vzdělávání v základních a středních školách*. [online]. 2016. [cit. 2021-02-25] Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016_TZ_obcanske_vzdelavani.pdf.

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Tematická zpráva: Prevence a řešení šikany a dalších projevů rizikového chování ve školách*. [online]. 2016. [cit. 2021-02-25] Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Tematick%C3%A9%20zpr%C3%A1vy/2016_TZ_prevence_a_reseni_sikany.pdf.

E-BEZPEČÍ. *Informace o projektu* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>.

HLUBUČEK, Miloslav. *Plán primární prevence rizikového chování dětí a mládeže v Libereckém kraji na období 2019–2021*. [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.edulk.cz/LinkClick.aspx?fileticket=Hl6NczbrmTk%3d&tabid=72>.

KALINA, Kamil a kolektiv. *Základy klinické adiktologie*. 1. vydání. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1411-0.

KOPECKÝ, Kamil. *E-bezpečí: V síti: Za školou* [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://e-bezpeci.cz/index.php/z-nasi-kuchyne/1784-v-siti-za-skolou>.

KOPECKÝ, Kamil. *Nebezpečí zvané kybergrooming I*. Metodický portál: Články [online]. 1. 11. 2010, [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/9741/NEBEZPECIZVANE-KYBERGROOMING-I.html>.

KOPECKÝ, Kamil. *Nekrolog: Seznam se bezpečně!* [online]. 22.8.2018 [cit. 2021-02-17]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/novinky/1313-nekrolog-seznam-se-bezpecne>.

KOPECKÝ Kamil a Veronika KREJČÍ. *Rizika virtuální komunikace: příručka pro učitele a rodiče*. Olomouc: NET UNIVERSITY, 2010, [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: https://www.zsmalse.cz/phprs/storage/enebezpeci_a5_3.pdf.

KOPECKÝ Kamil a René SZOTKOWSKI. *České děti v kybersvětě (výzkumná zpráva)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2019, s. 28 [cit. 2021-02-03]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>.

KOPECKÝ Kamil a René SZOTKOWSKI. *Sexting a právo*. In: E-bezpečí [online]. 2019 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevny-spojene-s-online-komunikaci/sexting/1681-sexting-a-pravo>.

KOPECKÝ Kamil a René SZOTKOWSKI. *Sexting a rizikové seznamování českých dětí v kyberprostoru (výzkumná zpráva)* [online]. Univerzita Palackého v Olomouci: Centrum prevence rizikové virtuální komunikace, 2017 [cit. 2021-02-06]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/96-sexting-a-rizikove-seznamovani-2017/file>.

KOŽÍŠEK Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5595-3.

KREJČÍ, Veronika, 2010. *Kyberšikana – kybernetická šikana (studie)*. Olomouc: Univerzita Palackého. 72 s. ISBN 978-80-254- 7791-5.

MARTÍNEK, Zdeněk, 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže. 2.*, aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada. 190 s. ISBN 978-80-247-5309-6.

MŠMT, *Informace o nabídce vybraných organizací poskytujících programy primární prevence v době distančního vzdělávání*. [online]. 2021. [cit. 2021-02-12]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/informace-o-nabidce-vybranych-organizaci-poskytujicich>.

MŠMT. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28* [online]. 2010. [cit. 2021-02-25]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/20274>.

MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. 2021. [cit. 2021-02-25] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/4982/>.

MIOVSKÝ, Michal. *Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. Dostupné z: http://www.pppkv.cz/dokumenty/MINIM_PREVENT_PROGRAM.pdf.

MIOVSKÝ, Michal a kol. *Prevence rizikového chování ve školství*. Druhé, přepracované a doplněné vydání. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2015. ISBN 978-80-7422-391-4. Dostupné z:

https://www.pppaspcvysocina.cz/sites/default/files/prilohy/prevence_rizikoveho_chovani_ve_skolstvi.pdf.

MIOVSKÝ, Michal a kol. *Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování*. Praha: Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. Dostupné z: <http://www.pppkv.cz/dokumenty/SLOVNIK.pdf>.

NÁRODNÍ CENTRUM BEZPEČNĚJŠÍHO INTERNETU. [online]. [cit. 2021-02-16]. Dostupné z: <https://www.ncbi.cz/>.

POLICIE ČR, *Akce a projekty* [online]. [cit. 2021-02-15]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-655004.aspx>.

POLICIE ČR (2020b). *Pomoc obětem TČ. Nebezpečné pronásledování (stalking)* [online]. [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/pomoc-obetem-tcnebezpecne-pronasledovani-stalking.aspx>.

POLICIE ČR, *Prevence a projekty* [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/krajske-reditelstvi-policie-pha-akce-a-projekty-prevence.aspx>.

PRAŽSKÉ CENTRUM PRIMÁRNÍ PREVENCE. *Manuál pro tvorbu minimálního preventivního programu*. Praha, 2010. Dostupné z: www.msmt.cz/file/16437/download/.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Metodik prevence a jeho role na základní škole*. Praha: PASPARTA Publishing, 2019. ISBN 978-80-88290-28-5.

PROJEKTY – PPP a SPC Olomouckého kraje. PPP a SPC Olomouckého kraje [online] [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <http://ppp-olomouc.cz/projekty/>.

ROSENBERG, Eli. (2011). *In Weiner's Wake, a Brief History of the Word 'Sexting' – More than you ever wanted to know about a word that is not going away anytime soon*. In: The Atlantic [online]. [cit. 2021-02-05]. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/national/archive/2011/06/brief-history-sexting/351598/>.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna. *Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu*. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5010-1.

ŠPZ, *Národní pedagogický institut České republiky* [online]. [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/ramps/spz>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Nikola Sasinová
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Monika Stoklásková
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Prevence v oblasti bezpečného internetu pro žáky druhého stupně základní školy
Název práce v angličtině:	Internet safety prevention for the students of lower secondary schools
Anotace práce:	Bakalářská práce je zaměřena na prevenci v oblasti bezpečného internetu, především pro žáky na druhém stupni základních škol. V teoretické části jsou vymezeny základní pojmy rizikového chování, primární prevence a vybraných rizikových jevů na internetu. V praktické části je pomocí dotazníkového šetření zmapováno povědomí pedagogů o této problematice a její zařazení do výuky. Dále obsahuje několik aktivizačních metod, které slouží jako námět pro výuku primární prevence.
Klíčová slova:	Primární prevence, bezpečnost na internetu, kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking, sexting, aktivizační metody
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is focused on internet safety prevention for the students of lower secondary schools. The theoretical part defines the basic terms of risk behaviours, primary prevention and other chosen risk internet behaviours. The practical part consists of a questionnaire aimed at the knowledge of teachers about the topic and incorporation of

	primary prevention into their lessons. Furthermore, several active learning strategies are included, which can serve as an inspiration for teaching primary prevention.
Klíčová slova v angličtině:	Primary prevention, internet safety, cyberbullying, cybergrooming, cyberstalking, sexting, active learning strategies
Rozsah práce:	74
Jazyk práce:	Český